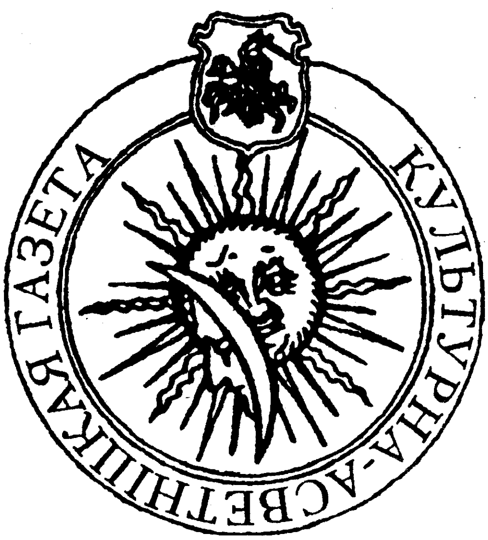
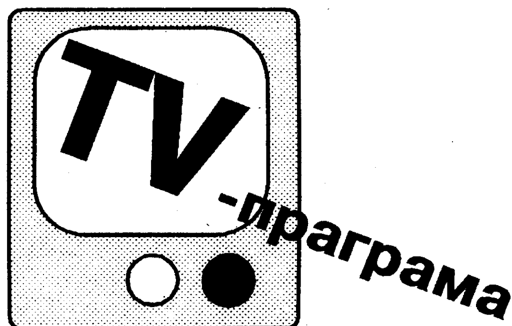

наша СЛОВА

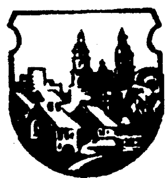
Штотыднёвік (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) | № 41 (305) | 10 — 16 кастрычніка 1996 г. | Кошт -- 1000 рублёў

БІЗНЕСМЕН ЗА НАЦЫЯНАЛЬНАЕ АДРАДЖЭННЕ *Стар.2.*

СУСТРЭЧА Ў КЛІЎЛЕНДЗЕ *Стар.4.*

ПОСТУП ТЫДНЯ

❍ **У мэтах павышэння прэстыжу і эфектыўнасці інтэлектуальна-творчай працы, умацавання навуковага патэнцыялу краіны** Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка прыняў указ, у адпаведнасці з якім з 1 студзеня 1997 года ўстаноўлены памеры штомесячных даплат за вучоныя званні і ступені. Што ж, лепей пазней, чым ніколі...

❍ ***У Германіі ў Франкфурце-на-Майне адбыўся 48-ы міжнародны кніжны кірмаш.*** *Нашу краіну прадстаўлялі выдаўцы, паліграфісты, распаўсюджвальнікі кніг. На нацыянальным стэндзе было выстаўлена больш за 200 кніг.*

❍ **5-6 кастрычніка ў Менску прайшла Другая міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Культура і адукацыя беларускага замежжа".** На ёй была вызначана дата правядзення II з'езда беларусаў свету. Ён пройдзе ў Менску 26-27 ліпеня 1997 года.

❍ ***У друку з'явілася інфармацыя,*** *што на 1 жніўня найбольшая ўдзельная вага стратных прадпрыемстваў прыпадала на галіны невытворчай сферы (жыллёва-камунальную гаспадарку, бытавое абслугоўванне насельніцтва, культуру і мастацтва). Аднак ці пабагацеем, калі станем эканоміць на культуры і мастацтве?*

❍ **Ля менскага касцёла св.Сымона і Алены (Чырвонага касцёла) устаноўлены помнік з надпісам:** "Абаронцам Бога, Веры і Хрысціянства". Бронзавы анёл — архангел Міхаіл — забівае кап'ём змея: сімвал перамогі дабра над злом.

❍ ***Завяршыўся першы рэспубліканскі конкурс "Жураўлік",*** *які праводзіў Беларускі саюз моладзі сярод старшакласнікаў. З вельмі вялікай колькасці сачыненняў, якія расказваюць пра любімага настаўніка, журы адзначыла 13. А самымі лепшымі былі прызнаны пяць работ. Пераможцы ўзнагароджаны каштоўнымі прызамі і падарункамі, а ўрыўкі з лепшых сачыненняў будуць надрукаваныя ў "Чырвонай змене", "Настаўніцкай газеце" і часопісе "Бярозка". Мо і "Нашаму слову" далучыцца?..*

❍ **Выйшаў у свет першы нумар часопіса "Сіці. Дзелавы горад",** які будзе адлюстроўваць жыццё прадпрымальнікаў. У добры шлях яго дабраславіў мітрапаліт Менскі і Слуцкі Філарэт. Вітаючы новы часопіс, хочацца спадзявацца, што выданне, якое выдаецца беларускімі прадпрымальнікамі, будзе калі не па мове беларускім, то хоць па духу.

❍ ***У свеце налічваецца прыкладна 5 тысяч "жывых" моў:*** *жыхары адной толькі Індыі размаўляюць на 845-ці мовах і гаворках. Многія народы, адмовіўшыся ад роднай мовы, зніклі назаўсёды. Не хочацца, каб у беларусаў быў такі ж лёс!*

❍ **"Народнай газеце" споўнілася шэсць гадоў.** За гэты час у яе змянілася некалькі рэдактараў. Тыраж яе быў больш за паўмільёна, і "Народная газета" была сапраўды народнай. Ды і цяпер у "НГ" самы большы тыраж у нашай краіне. Вінуючы "Народную газету" з шасцігоддзем, хочацца верыць, што яна, нягледзячы на тое, што розныя палітычныя сілы хочуць зрабіць яе "ручной", будзе несці на сваіх старонках толькі праўду.

❍ ***Як паведамілі ў Камітэце па стандартызацыі, метралогіі і сертыфікацыі,*** *Еўрапейская эканамічная камісія прадоўжыла тэрмін дзеяння летняга часу да 27 кастрычніка. З гэтай прапановай яна звярнулася і да шэрагу краін СНД. Такім чынам, Беларусь, Расія, Украіна, краіны Балтыі разам з усёй Заходняй Еўропай пяройдуць на зімовы час — пераводзячы стрэлкі гадзіннікаў на адну гадзіну назад — у 3 гадзіны ночы 27 кастрычніка.*

Шляхам "вечнага вандроўніка"

Напрыканцы верасня група менскіх журналістаў, пісьменнікаў і навукоўцаў была запрошана ў Шаркаўшчынскі раён на закрыццё мастацкага пленэру памяці Язэпа Драздовіча, які праводзіла на радзіме мастака творчая суполка "Пагоня" Саюза мастакоў Беларусі. Цяпер не часта выпадае магчымасць пабываць у беларускай глыбінцы, таму я прыняў прапанову арганізатараў не вагаючыся, бо вельмі ўжо хацелася параўнаць, наколькі змянілася гэтая самая глыбінка за апошнія 2-3 гады.

І вось аўтобус імчыць у паўночным напрамку, а за вокнамі плывуць восеньскія краявіды. Недзе за Глыбокім аўтобус збочыў з асноўнай дарогі, і першае, што кідаецца ў вочы,— гэта шэрасць. Шэрасць скасабочаных вясковых хат, разбітых дарог і выгляд саміх людзей, іх твары і вочы. Вёска Лужкі. Спыняемся каля забытковага касцёла ў стылі віленскага барока XVIII ст., таго самага, які не раз маляваў сам Драздовіч. Звонку яго выгляд не вельмі прывабліва, але ўнутранае ўбранне хоць вельмі сціплае, але досыць ахайнае. Касцёльная вартаўніца распавядае пра тое, што не хапае сродкаў на рамонт, а людзі ахвяруюць зараз мала, бо ў калгасе ўжо некалькі месяцаў не выплачваюць заробак. Людзі, з якімі прыходзілася размаўляць пад час падарожжа, увогуле не маюць ніякай надзеі ні на што. Заўважаю сабе, што такой беспрасветнасці ў настроях яшчэ пару год таму ў іх не было.

Едзем да прыдарожнага каменя, які дзякуючы таленту менскага скульптара Алеся Шатэрніка стаў своеасаблівым помнікам Язэпу Драздовічу. Ля яго павінна пачацца ўрачыстая частка заканчэння пленэру. Па дарозе нас сустракае мастак Аляксей Марачкін.

Камень з выбітай выявай нашай "Пагоні" і надпісам "Шлях Драздовіча" ляжаў пры дарозе з часоў ледніка, а цяпер перетварыўся ў сымбаль. Як казалі выступоўцы на імправізаваным мітынгу, падарожныя людзі часта спыняюцца каля яго. Людзі пачынаюць задумвацца, хто яны на гэтай зямлі, і гэта вельмі важна. Таму і вырашылі мастакі правесці пленэр менавіта на радзіме мэтра, каб не толькі прасякнуцца духам той прыроды, таго асяроддзя і паветра, якім дыхаў Драздовіч, але яшчэ і таму, каб паказаць сапраўднае беларускае мастацтва мясцовым жыхарам. Культурнае жыццё не павінна абмяжоўвацца толькі межамі менскага праспекта Скарыны, казалі мастакі. Да яго павінны дакрануцца і простыя вясковыя людзі, хаця ў сённяшніх умовах зрабіць гэта было вельмі няпроста. Мясцовыя вертыкальшчыкі глядзелі на мастацкую акцыю, як на "нацыяналістычны шабаш", бо праходзіла яна пад бел-чырвона-белым сцягам, і як маглі перашкаджалі яе ўдзельнікам. Так, напрыклад, настаўнікі вясковых школ спачатку згадзіліся прывесці вучняў на адкрыццё выставы, прысвечанай іх слаўтаму земляку, але потым хутчэй за ўсё паступіў загад ад мясцовай вертыкалі: вучняў да "нацыяналістаў" не пускаць. Напэўна, баяліся, што пасля наведвання выставы ў раёне рэзка ўзрасце колькасць суполак БНФ.

У мясцовай жа вертыкалі зараз свой клопат. Як на належным узроўні выканаць прэзідэнцкую дырэктыву аб ідэалагізаваным забеспячэнні рэферэндуму, пра што прастадушныя правінцыйныя чыноўнікі паведалі мастакам. Наколькі ж запалохаў гэтых, у прынцыпе неблагіх людзей "усенароднаабраны бацька", што тыя, хто дапамагаў мастакам, прасілі не ўзгадваць іх імёнаў. Страх са зняволення падсвядомасці вырваўся вонкі.

Пасля была выстава работ мастакоў у музеі, што размясціўся на тэрыторыі фамільнага маёнтка графаў Плятэраў, магнацкага роду, прадстаўнікі якога не раз праславілі Беларусь у розныя перыяды гісторыі. Самая вядомая з іх Эмілія Плятэр, камандзір паўстанцкага аддзела ў рэвалюцыю 1831 года. За мужнасць і адвагу гэту маладую дзяўчыну называлі беларускай Жаннай Д'Арк.

Зараз на старасвецкім графскім палацы шыльда: **БССР. Саўгас "Гарадзец".** Адразу ўзгадаўся саўгас з такой жа назвай на Шклоўшчыне, у якім гаспадарыў, пакуль не вырас у палітыка сусветнага маштабу, адзін "славянскі віцязь". Але стаўленне ў кіраўніцтва шаркаўшчынскай гаспадаркі да нацыянальнай культуры зусім іншае, чым у іх былога калегі, таму ёсць надзея, калі раптам тут народзіцца новы прэзідэнт — патрыёт Беларусі.

А.НЕВЯРОЎСКІ.

Кіраўніцтва Еўрапарламента прыедзе ў Беларусь

На мінулым тыдні дэлегацыя Вярхоўнага Савета вярнулася са Страсбурга, дзе праходзіла 4-я сесія Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы.

Сваімі ўражаннямі ад паездкі з журналістамі падзяліліся Юрый Малумаў, Сяргей Калякін, Пётр Краўчанка і Анатоль Лябедзька. Хаця яе вынікамі парламентарыі задаволеныя, відавочна, згоды паміж сабой ім дасягнуць не ўдалося. Калякін і Малумаў пераконвалі сваіх еўрапейскіх калег, што інфармацыя пра становішча ў Беларусі, якая трапляе ў Еўрапарламент, часта тэндэнцыйная і не ўсё так страшна. Беларусь трэба прыняць у Раду Еўропы зараз — вось пазіцыя часткі парламентарыяў.

Анатоль Лябедзька і Пётр Краўчанка даводзілі ў Страсбургу, што ў Беларусі парушаюцца правы чалавека і краіна спаўзае да дыктатуры.

А.Лябедзька сустрэўся са старшынёй Рады Еўропы сп.Лені Фішар. Яна была вельмі здзіўлена, калі пачула, што Прэзідэнт Лукашэнка спасылаецца на нейкіх экспертаў Еўрапарламента, якія нібыта далі негатыўную ацэнку цяперашняй Канстытуцыі Беларусі. Яна аўтарытэтна заявіла, што ніякай ацэнкі Рада Еўропы ніколі не давала.

Юрый Малумаў перадаў высокаму еўрапейскаму сходу праект Канстытуцыі, англійскі і французскі варыянты перакладу па некаторых звестках не зусім адпавядаюць арыгіналу. У гэтых варыянтах не прысутнічае 9-ы раздзел, які прадугледжвае працяг паўнамоцтваў Прэзідэнта пасля рэферэндуму яшчэ на 5 гадоў. Ад імя фракцыі "Грамадзянскае дзеянне" еўрапейскай асамблеі быў перададзены зварот, у якім адзначаецца, што Прэзідэнт стаў на неканстытуцыйны шлях захопу ўлады, ідзе наступ на правы і свабоды грамадзян і знішчэнне беларускай мовы і культуры.

Асноўным вынікам паездкі стала дамоўленасць пра візіт на Беларусь 24-25 кастрычніка дэлегацыі Рады Еўропы, якую ўзначаліць Лені Фішар.

Язэп СІНІЦКІ.

Працягваючы тэму

Леанід Валуй з Выгара, які адстойвае свой сцяг

19 верасня г.г. "Наша слова" ў матэрыяле "Яго асабісты сцяг" расказала пра адна-асобнага селяніна, 40-гадовага сябра БНФ "Адраджэнне" Леаніда Валуя з в.Выгар Лагойскага раёна. Ён на ўласным панадворку ўсталяваў флагшток, на якім умацаваў бел-чырвона-белы сцяг. Летам міліцыянты з тамтэйшага РАУС, парушаючы правы Чалавека і Канстытуцыю, без запрашэння гаспадара ды яшчэ пад час яго адсутнасці ў доме "завіталі" ў хату Валуеў, а затым флагшток паламалі, а сцяг разадралі на шматкі.

Леанід Валуй, нагадаем чытачам, падаў за абразу ягонага нацыянальнага гонару ў суд адпаведны зыск. А на аднаўленым флагштоку на вятры зноў затрапятала бел-чырвона-белае палотнішча.

І вось навіна. Але не аб разглядзе зыску беларускага патрыёта ў судзе. А пра самасуд кштальту суда Лінча, які ўчынілі тры п'яныя механізатары мясцовай гаспадаркі над Леанідам і ягоным сцягам.

* * *

...Позна ўвечары 3 кастрычніка мне на кватэру ў Менск пазваніў з Лагойска былы дэпутат Вярхоўнага Савета 12-га склікання, актывіст мясцовай суполкі ТБМ імя Ф.Скарыны, хірург па прафесіі Аляксандр Шут. З непадробным болем у голасе ён паведаміў: некалькі гадзінамі раней трое мужыкоў, калгасных механізатараў у стане лёгкага алкагольнага ап'янення ўварваліся на селішча Леаніда Валуя і рашуча запатрабавалі ад таго спусціць з флагштока бел-чырвона-белы сцяг. Ніякія аргументы гаспадара наконт ягонага нежадання падпарадкавацца дурному ці недарэчнаму загаду, ніякія заклікі да іхняга сумлення поспеху не мелі.

Мужчыны пусцілі ў ход кулакі і будаўнічы лом. Гаспадар абараняўся малатком. Добра, што справа абышлася без пераломаў ногрук і без надзвычайных наступстваў на здароўе чалавека. (Прынамсі, так было праз дзве гадзіны пасля гэтай фізічнай расправы.)

Пасля збіцця чалавека нязваныя "візітанты" зрабілі тое самае, што летам учынілі лагойскія ахоўнікі парадку: падралі бел-чырвона-белы сцяг. Карацей, здзейсніні не проста злачынства, якое караецца ва ўсіх цывілізаваных краінах свету, але яшчэ акцыю палітычнага вандалізму.

Аляксандр Шут праінфармаваў мяне: Леаніду Валую вядомыя людзі, якія зрабілі замах на ягонае жыццё і ягоны сцяг. Зараз ён піша скаргу на дзеянні хуліганаў райпракурору, каб супраць механізатараў узбудзіць крымінальную справу.

І гэта зразумела.

З аднаго боку, на тэрыторыі селішча, якое, як флагшток і сцяг, з'яўляецца прыватнай уласнасцю Валуя, здзейснены разбойны акт супраць гаспадара. З другога — Леаніду зноў нанесена абраза, якая тычыцца нацыянальных пачуццяў беларускага селяніна. Але ж пацярпеўшы сябра БНФ і прыхільнік ТБМ Леанід Валуй выдатна разумее: цёмных затурканых калгаснікаў нехта падбухторыў на мярзотны ўчынак і нават "натхніў" з дапамогай бутэлькі спіртнога — трэба высветліць, хто падбухторваў і натхняў. Праўда, спадар Валуй сумняваецца, што ў абстаноўцы наступу шавінізму і русіфікацыі (у прыватнасці, на сістэму школьніцтва), якая ўсталявалася на Лагойшчыне, раённая пракуратура, тым больш — міліцыя, аб'ектыўна разбяруцца ў гісторыі гэтага разбойнага нападу.

Як зазначае Аляксандр Шут, цкаванне Леаніда Валуя, чыя "віна" хаваецца ў любові да гістарычнай сімволікі і роднага слова, усё больш набывае чарнасоценны, фашыстоўскі характар. Пераслед гэтага чалавека — вынік мінулагодняга плебісцыту, які раскалоў грамадства краіны на палітычна супрацьстаячыя бакі па нацыянальнай прыкмеце.

Што ж настане ў нашым грамадстве, калі адбудзецца новы рэферэндум адносна абодвух варыянтаў новай Канстытуцыі, дзе прыніжаецца роля беларускай мовы і нават не згадваецца права грамадзян карыстацца гістарычнай сімволікай Беларусі?

Аляксандр Шут паведаміў: і яму ўжо тойсёй з ліку незычліўцаў зрабіў папярэджанне. Маўляў, калі адбудзецца рэферэндум № 2, то і былому дэпутату ад парламенцкай апазіцыі, і ягонай сям'і не давядзецца жыць у Лагойску спакойна.

Калі пішуцца гэтыя радкі, Леанід Валуй пашывае ўжо трэцяе па ліку палотнішча, каб бел-чырвона-белы сцяг зноў расправіў свае крылы над селішчам беларуса. Нацыянальны гонар можна абразіць, але знішчыць немагчыма.

Алесь МІКАЛАЙЧАНКА,
сябра Беларускага Хельсінкскага камітэта, карэспандэнт "Нашага слова".

Ад рэдакцыі: Пра ход далейшых падзей, звязаных з праследам Л.Валуя, газета паведаміць дадаткова.

Дзеючыя асобы

Бадай што ўсе непрадузятыя аналітыкі, якія бяруцца разглядаць сённяшні стан беларускай эканомікі, сыходзяцца ў адным —крызіс яе носіць сістэмны характар. Праўда, пад сістэмнасцю крызісу тыя ж аналітыкі разумеюць не заўсёды адно і тое ж. Адны бачаць у ім парушэнне сістэмы дзяржаўнага рэгулявання, тлумачаць гэтым вытокі цяжкай эканамічнай сітуацыі ў Беларусі, другія — разбурэннем размеркавальнай сістэмы і нежаданнем ствараць элементы рыначнай эканомікі ў краіне.

Але і тыя, і другія сыходзяцца ў адзіным: для пераадолення гэтага крызісу абавязкова трэба прыцягнуць да працэсаў рэфармавання беларускай эканомікі сапраўдных прафесіяналаў-рыначнікаў, вучоных і аналітыкаў, а галоўнае — спецыялістаў, якія валодаюць сістэмным мысленнем. Карацей, такіх спецыялістаў, якія не дазволяць сабе выказванняў, накшталт: "Вось уздымем прамысловасць, а тады і пра культуру з мовай будзем думаць". А сёння такіх, на жаль, большасць.

Але ёсць і тыя, хто валодае сістэмным мысленнем — бачаннем глабальных узаемасувязяў і знітаванняў паміж той ураджайнасцю бульбы, чысцінёй паветра, індустрыяльнымі дасягненнямі, якасцю тавараў і... нацыянальнай культурай. Таго, што даўно стала практыкай у Вялікабрытаніі, Германіі ці пазней у Японіі.

Адным з тых, хто такія сувязі не толькі ўсведамляе, але і імкнецца ў нашых складаных умовах улічваць у сваёй прафесійнай дзейнасці, можна лічыць Анатоля Анатолевіча Станкевіча — прадпрымальніка, кіраўніка кансалтынгавай фірмы "Новыя тэхналогіі". З ім размова журналіста.

Анатоль Станкевіч: "Беднасці народа можна пазбегнуць"

— Анатоль Анатолевіч, перш чым звярнуцца да сёняшніх праблем, хацелася б пачуць Вашае меркаванне пра той эканамічны шлях, па якім мы ішлі мінулыя семдзесят гадоў. Усё ж, відаць, без асэнсавання пройдзенага немагчыма рухаць эканоміку наперад.

— Што можна сказаць пра грамадства, у якім мы жылі раней, і пра форму ўласнасці, якая панавала ў ім? Ніякага камунізму мы, канешне ж, не будавалі. Не было ў нас і сацыялістычнага грамадства з яго нібыта агульнанароднай уласнасцю. У СССР была толькі адна форма ўласнасці — прыватная. Уся дзяржава была прыватнай уласнасцю наменклатурнай бюракратыі. Фактычна, было створана велізарнае акцыянернае таварыства закрытага тыпу. Не мае значэння, каму яно належала юрыдычна, важна, хто карыстаўся дывідэнтамі. На самой справе, "агульнанародная" маёмасць была прыватнай уласнасцю ў карпаратыўнай форме, прыбытак ад якой атрымлівала партнаменклатура ў выглядзе прывілеяў. Размяркоўваліся тыя прывілеі ў залежнасці ад займаемай пасады ў іерархіі партгаснаменклатуры. Таму, дарэчы, усе савецкія гады і ішла зацятая барацьба за месца ў гэтай іерархіі. Хто перамагаў, той атрымліваў болей прывілеяў. Пры нашай мізэрнай аплаце працы простага народа дзяржава мела каласальныя прыбыткі, з якіх самы вялікі куш забірала сабе партгаснаменклатура.

Працоўны чалавек практычна быў рабом. Сялян у гэты час увогуле замацоўвалі на зямлі не ўласнасцю на яе, а прыгонным правам у больш сучаснай, "калгаснай" упакоўцы. А каб рабочыя маглі зводзіць неяк канцы з канцамі — штучна зрабілі таннымі прадукты харчавання, тым самым не даплачваючы ў поўнай меры сялянам за іх цяжкую працу. Разумеючы ж, што людзі інстынктыўна імкнуцца да нацыянальнай еднасці, падкінулі ім ідэю зліцця ўсіх у адзіны "савецкі народ".

Далей. Адзін з элементаў, абавязковы, які складае наяўнасць дэмакратычнага грамадства,— прыватная ўласнасць. Заўважце: найбольш трывалыя дэмакратыі ў тых краінах, дзе прыватнікаў, уласнікаў мільёны. Разумеючы гэтую акалічнасць, будаўнікі таталітарнага "сацыялізму" зрабілі ўсё, каб вынішчыць як клас буйных і сярэдніх уладальнікаў маёмасці, прадпрымальнікаў, а заадно і носьбітаў дэмакратычных і нацыянальных ідэалаў — інтэлігенцыю, святароў... У выніку стварылі гібрыд чалавека, у якім жыве і раб, і пан, здраднік і мучанік, карацей той, каго мы клічам "гомо савецікус". Марксісцкая тэорыя і яе ўвасабленне ў сталінісцкім выглядзе далі свету унікальную гістарычную з'яву — грамадскі лад, у якім спалучаліся рысы капіталізму, феадалізму (бо ўсе прывілеі наменклатуры перадаваліся ў спадчыну, а спадчыннасць прывілеяў і ёсць рыса феадалізму) і рабства, хоць і ў прыхаванай форме,— стварылі сацыяльна-эканамічную сістэму, якая папярэднічае ўзнікненню нацыянальных дзяржаў. Урэшце скон феадальнай імперыі паставіў перад наменклатурай, якая ўжо пачала панаваць у новых незалежных краінах, задачу, каб прыватызаваная імі раней маёмасць у дзяржаве дэ-факта пераўтварылася ў іх уласнасць "па закону". Але ці стане ў такіх умовах нармальна развівацца эканоміка? Ужо не кажучы пра тое, ці будзе хоць нейкая карысць ад гэтага пераразмеркавання для простага народа? Раней простых людзей не дапускалі да размеркавання прыбыткаў на капітал партгаснаменклатуры. Ім нешта "давалі", ствараючы адпаведныя чэргі. Тое ж самае назіраем і сёння: у Беларусі прыватызуецца ўсяго толькі 2 працэнты "дзяржаўнай маёмасці". Не цяжка здагадацца, хто будзе атрымліваць дывідэнды ад астатніх 98 працэнтаў маёмасці Беларусі і ў якім накірунку будзе развівацца грамадства.

— Спадар Станкевіч, але ж прафесіяналаў-рыначнікаў да нядаўняга часу ў нас не рыхтавалі... Дык як і хто пераарыентуе гэтае нова-феадальнае развіццё?

— Калі коратка — нацыянальная эліта. Бо як бы нехта гэтаму не перашкаджаў, назапашваецца нацыянальная энергія. Вытокі яе — Боскі пачатак у душы чалавека. Бог кліча яго да самаразвіцця, а калі гэтаму перашкаджае састарэлая сістэма сацыяльна-эканамічных адносін — набірае сілу рэвалюцыйны рух. На чале яго выступаюць спачатку нямногія неабыякавыя людзі, з якіх і складаецца нацыянальная эліта.

— Існуе меркаванне, што гэта пераважна людзі творчых прафесій — літаратары, мастакі, можа, юрысты.

— Не абавязкова толькі яны. Вельмі важна, калі ў гэты працэс уключацца эканамісты, вытворцы, прадпрымальнікі.

— Безумоўна, і Вы — актыўны ўдзельнік гэтага працэсу. Скажыце, а з чаго ўсё пачалося?

— У час вучобы ў Беларускім інстытуце народнай гаспадаркі, а асабліва пасля яе завяршэння, ужо ў пачатку 70-х гадоў я вельмі зацікавіўся рыначнай эканомікай, бо ўбачыў, што інакш нашай Беларусі давядзецца кепска. Прачытаў безліч прац па гэтай тэме, збіраў статыстыку, аналізаваў факты. Усё гэта багацце мне спатрэбілася потым. У 1989 годзе фонд Фёрса праз часопіс "Вопросы экономики" выдаткаваў даволі вялікую суму на правядзенне міжнароднага конкурсу па праблеме "Канверсаванне савецкага рубля". У ім удзельнічала каля 600 эканамістаў і даследчых інстытутаў рыначнай эканомікі з усяго свету. Мой праект канверсавання рубля быў прызнаны адным з лепшых сярод 11 фіналістаў. Так я атрымаў "Залаты сертыфікат". Пры гэтым лёс майго праекта вырашалі 16 вядучых амерыканскіх і расійскіх прафесараў-эканамістаў.

— А як Вы сталі прадпрымальнікам?

— У 1990 годзе мяне запрасілі на пасаду віцэ-прэзідэнта Заходняй біржы нерухомасці. За распрацоўку пакета дакументаў гэтай структуры я атрымаў яе акцыю коштам у 100 тысяч рублёў. Тады мне гэтага хапіла, каб зарэгістраваць сваё кансалтынгавае прадпрыемства. Так я стаў прыватным прадпрымальнікам. Карацей, зарабляю са сваіх мазгоў і ведаў. Як я ўжо казаў, мая фірма "Новыя тэхналогіі" — кансалтынгавая. Мы кансультуем замежных інвестараў і таму ў жніўні 1993 года прымалі дэлегацыю амерыканскіх банкіраў-іпатэчнікаў з мэтай стварэння іпатэчнай сістэмы будаўніцтва ў Беларусі. Маем ужо праект стварэння такой сістэмы, а таксама праект іпатэчнага банка ў Менску. Акрамя гэтага, кансультуем беспрацоўных наконт таго, як стварыць сваю ўласную справу ці ўладкавацца на работу. Апошняе робім бясплатна.

— Ведаю, спадар Станкевіч, што Вас абралі нават міністрам менавіта Грамадскага ўрада БНФ. Прадпрымальнік - і раптам такая трывалая сувязь з нацыянальным рухам? Чаму Вы аддалі перавагу супрацоўніцтву менавіта з Беларускім Народным Фронтам?

— Яшчэ ў 1988 годзе я стаў сведкам драматычнага "святкавання" Дзядоў: дубінкі "звышінтэрнацыяналістаў" гулялі і па маёй спіне. Тады я да канца зразумеў усю сутнасць бальшавізму і ўбачыў у Фронце надзейнага апанента яму. А зараз увогуле вакол ідэй Беларускага Народнага Фронту гуртуецца ўсё больш і больш таленавітых людзей, вучоных-прафесіяналаў. Гэта надае перспектыву руху.

— Вы дапамагаеце "нацыяналам" як эканаміст?

— Так, я ўжо пяць гадоў працую ў якасці эксперта па эканамічных пытаннях. У 1990 годзе ўдзельнічаў у распрацоўцы закона "Аб мясцовым самакіраванні", які камуністычная большасць парламента здолела адхіліць, а зараз на месцах не ведае, як вырашыць жыццёва важныя праблемы людзей. Удзельнічаў у распрацоўцы шэрагу іншых дакументаў, прапанаваных апазіцыяй БНФ у парламенце.

У Грамадскім урадзе мы грунтоўна прааналізавалі і апошнія дамоўленасці з Расійскай Федэрацыяй. Ні адна палітычная партыя, нават цяперашні ўрад не зрабілі нічога падобнага. А нашыя доўгатэрміновыя прагнозы ўжо спраўджваюцца, і гэта становіцца відавочна ўжо сёння. Чаму так? Таму што мы зыходзім з сапраўдных патрэб развіцця беларускага народа як самастойнай нацыі, і робяць гэта прафесіяналы высокага класа ў сваёй галіне. Напрыклад, доктар эканамічных навук У.Тарасаў — былы галоўны кансультант С.Багданкевіча, прафесар, доктар эканамічных навук У.Кулажанка, член-карэспандэнт АН Беларусі І.Нікітчанка, акадэмік Р.Гарэцкі, доктар геолага-мінералагічных навук В.Масковіч, С.Гусак — спецыяліст па энергетыцы, аўтар ідэі Балта-Чарнаморскага нафтавага калектара, Л.Баршчэўскі — вучоны-філолаг, які валодае 12 мовамі...

— Значыць, эканамісты БНФ бачаць у нацыянальнай ідэі не нейкія мроі паэтаў-летуценнікаў, а прагматычную карысць?

— Паміж маімі, да прыкладу, эканамічнымі поглядамі і поглядамі тых жа эканамістаў Грамадзянскай партыі розніцы амаль ніякай. Мы — цвёрдыя рыначнікі. Наш досвед выкрышталізаваны з адных і тых жа падручнікаў па рынкавай эканоміцы, у аднолькавых эканамічных умовах адной краіны мы ўдзельнічалі ў стварэнні рынкавых структур, аднолькава радаваліся поспехам і перажывалі страты... Тым не менш, паміж нашымі палітычнымі поглядамі адрозненне ўсё ж ёсць. І даволі істотнае. Мы, эканамісты БНФ, падтрымліваем беларускую нацыянальную ідэю і ўважаем за дамінуючую. Прашу не блытаць яе з "нацыянальнай" ідэяй, прапанаванай прэзідэнцкім атачэннем у газеце "Рэспубліка". Бо там — "Беларусь без беларушчыны". Мы гэта лічым абсурдам.

Беларускую нацыянальную ідэю, прынцыпы якой былі сфармуляваныя беларускімі адраджэнцамі яшчэ на пачатку стагоддзя, мы разглядаем канкрэтна — як шматмільярдны доўгатэрміновы і беспрацэнтны крэдыт для эканомікі нашай дзяржавы. Другімі словамі, нематэрыяльныя катэгорыі культуры, мовы, нацыянальнай гісторыі і саматоеснасці, беларускага патрыятызму мы разглядаем як магутны эканамічны рэзерв, магутную стваральную энергію народа, для кампенсацыі якой эканамістам іншай партыйнай прыналежнасці, у выпадку прыходу іх у кіруючыя структуры, прыйдзецца браць некалькі дзесяткаў мільярдаў долараў на Захадзе пад вялікія працэнты, прычым з няпэўным шансам на поспех. Мы ж прапануем актыўна пачаць рэалізоўваць беларускую нацыянальную ідэю разам з эканамічнымі рэформамі, каб згуртаваць людзей менавіта вакол яе і такім чынам узняць эканоміку краіны "з каленяў". Іншага эфектыўнага шляху сусветны вопыт не ведае. У тым, што гэта менавіта так, нас пераконвае вопыт многіх краін свету, якія стварылі свае варыянты "эканамічнага цуду" — без кансалідацыі нацыі на аснове нацыянальных каштоўнасцяў і павагі, заўважу яшчэ, да роднай мовы эканамічны прагрэс у іх быў бы проста немагчымы.

Распытваў Анатоль МЯЛЬГУЙ.

Меркаванні

Дзіўныя ў нас "патрыёты"

У апошні час з боку духоўных "пастыраў" самазваных, хутка спечаных тэарэтыкаў-ідэолагаў панславянства — у дзяржаўных сродках масавай інфармацыі вядзецца татальнае і цынічнае шальмаванне ўсяго, што тычыцца нацыянальнай адметнасці, самабытнасці беларускага этнасу. Ідэя нацыянальнага адраджэння ўспрымаецца і ў эшалонах уладных структур ажно як "тормаз" эканамічнага росквіту ў РБ, а прыхільнікі нацыянальнай ідэі — як "ворагі народа". Розныя "тэлебаюны" і "тэлезоркі", штатныя і аматары, нацкоўваюць натоўп супраць "нацыяналістаў", чапляючы ім ярлыкі накшталт "нацыянал-экстрэміст", "нацыянал-сепаратыст", малюючы з руплівіцаў нацыянальнага адраджэння нейкую міфічную пачвару, якая толькі і здольная "праглынуць народ"(?!). Самазваны "стваральнік" г.зв. "патрыятычнага(?!) руху на Беларусі", адстаўны генерал, назваў самаахвярных змагароў за нацыянальную незалежнасць нашай Бацькаўшчыны ні больш, ні менш, як "прадстаўнікамі пятай калоны на Беларусі"(?!). Гэта значыць, дыверсантамі чужой краіны. Такі вось неверагодна цынічны вымысел. Сам жа адстаўны генерал-"патрыёт" выношвае ідэю "крыжовага паходу" супраць "нацыяналізму" на Беларусі, мэта якой, кажучы радкамі паэмы "Сказ пра Лысую Гару": "Ліквідаваць дашчэнту мову, якой Купала гаварыў", а затым сцерці на карце Еўропы самую назву Беларусь.

Татальнае цкаванне "нацдэмаў" і ўсіх свядомых беларусаў зноў прымушае згадваць сэнс паняццяў "нацыяналізм" і "патрыятызм". У еўрапейскім сэнсе нацыяналіст — гэта чалавек, які любіць сваю нацыю, мову народа, сваю нацыянальную культуру, беражэ гістарычную спадчыну, шануе і паважае мову і звычкі іншых народаў. Дык што тут кепскага? А менавіта такімі і ёсць "нацдэмы". А ганебныя ярлыкі, якія вешаюць ім праімперскія "ўра-патрыёты",— не што іншае, як свядомы злосны паклёп. Аднак варта напомніць "господам-патриотам", што ёсць зброя больш магутная, чым паклёп. Гэтая зброя — ПРАЎДА!

Часта можна пачуць з вуснаў некаторых дзяржаўных мужоў і ідэолагаў імперскасці фразу: "Мы павінны выхоўваць патрыётаў Айчыны". Тут трэба ўдакладніць: патрыётаў **якой жа Айчыны**? І хто такі ў нас "истинный" патрыёт? "Патрыёт жа, згодна навуковай інтэрпрэтацыі,— гэта чалавек, які любіць **сваю** Айчыну, адданы **свайму** народу, гатовы на ахвяры ў здзяйсненні подзвігаў у імя інтарэсаў **свае** радзімы". Дык якая ж у нас Айчына? Калі Айчына ад Бярэсця да Курыл, то такая Айчына юрыдычна нават не існуе. Значыць, не можа існаваць і беспамерны "патрыятызм". Не існуе і рэальнай "Айчыны-СНД". Нельга назваць Айчынай і скораспечаны еўраазіяцкі "квартэт". Тым больш — "дуэт-супольнасць". Зараз згодна выцягнутай са сметніку гісторыі над Беларуссю высоўваюцца абрысы міфічнага "прывіду" "панславянскай Айчыны". Значыць, яшчэ адзін прывід блукае над Беларуссю — прывід "патрыёта панславянізму"? А ці не зашмат у нас розных "прывідаў" у галовах "выдающихся личностей"?

Згодна Дэкларацыі аб незалежнасці і Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь у нас ёсць толькі адна Бацькаўшчына — суверэнная Рэспубліка Беларусь. Нават у прэзідэнцкім праекце Канстытуцыі на ўсе ягоныя аўтарытарныя перагібы гэта не адмаўляецца. Значыць, і трэба выхоўваць сапраўдных патрыётаў-змагароў за незалежнасць Маці-Беларусі на асновах гістарычнай спадчыны, гэтага самага трывалага падмурку, на якім цэментуецца дзяржава.

Што да прывіду "панславянізму", то існавалі і яшчэ падобныя "прывіды" — "пангерманізм", "панфранкізм", "панамерыканізм", "панарабізм"... Дзе сёння ўсе тыя "пан-ізмы"?

Калі разглядаць у гістарычнай рэтраспектыўнасці анатомію розных "інтэрпатрыётаў", то трэба ўспомніць уладароў былога цэкаўскага рэспубліканскага Алімпу. Яны таксама заклікалі да патрыятызму. Савецкага. А былі адмыслова вышкаленымі Крамлём дамарослымі янычарамі, якія ва ўгоду сваім сюзерэнам песцілі нацыянальную абыякавасць, тым самым свядома ці не знішчаючы беларусаў як адметную нацыю. Хіба можна назваць іх патрыётамі?

Апустошылі свае душы і цалкам згубілі ў сабе патрыятычныя пачуцці "падпісанты" "адкрытага ліста да Прэзідэнта" з патрабаваннем "ачысціць" (?!) гісторыю Беларусі ад "нацдэмаўскага экстрэмізму" і стварэння нейкага штучнага міфа на аснове "адзіных каранёў" "аднаствольнага гістарычнага дрэва" з "трыма штучнымі галінамі", на якіх і павінен неяк трымацца "панславянскі патрыятызм".

Не могуць быць сапраўднымі патрыётамі нашай Айчыны і тыя інтэлігенты, якія сышлі на абочыну нацыянальна-вызваленчага руху з боязі "кабычавоневышло" ці марачых, каб іх новае начальства пахваліла за рахманасць і пачаставала са свайго стала. Для іх, як пісаў у сваёй паэме "Новая зямля" Якуб Колас: "Увесь гэты свет ёсць аднае цялежкі след: пытанні толькі дабрабыту, дзе ўсё прыводзіцца к карыту".

А напрыканцы пра так званы "патрыятычны рух на Беларусі". Варта ўважліва прыглядзецца да яго правадыроў (а яны цяпер густа мітусяцца на экране Беларускага дзяржаўнага тэлебачання), каб зразумець, якога гэта поля ягады, а заадно згадаць пра "пятую калону" на Беларусі.

Але ёсць на Беларусі і такія дзеячы, якія мужна змагаюцца супраць вялікадзяржаўнікаў і іх лёкаяў за адраджэнне беларускай мовы, культуры, вяртанне народу гістарычнай спадчыны, рупліва выполваючы пустазелле нацыянальнага нігілізму ды ўрабляючы ніву, на якой ужо дружна прабіваюцца маладыя парасткі нацыянальнага патрыятызму. Марныя намаганні магільшчыкаў беларушчыны загамаваць гэтую плынь!

Васіль СОКАЛ.
в.Зубялевічы на Берасцейшчыне.

Актуальна!

Адрынуты "Пагоньчык" сустракае свой горкі юбілей...

Пяць гадоў таму, калі гістарычны герб "Пагоня" ўзаконьваўся як дзяржаўны, ніхто не мог і падумаць, што ў траўні 1995 года адбудзецца антынацыянальны плебісцыт, які балюча ўдарыць па беларускай мове і адвечнай беларускай сімволіцы. Што ў нашай краіне на абарону нашых духоўных каштоўнасцяў паўстануць, акрамя ТБМ імя Ф.Скарыны, яшчэ і Таварыства беларускай школы і Грамадскі камітэт па захаванні нацыянальнай сімволікі.

Здаецца ж, зусім нядаўна бел-чырвона-белы сцяг залунаў пад скляпеннямі Авальнай залы, а ўжо зноў скасаваны разам з гербам "Пагоня". Мала таго, збройны рыцар верхам на кані з мячом у руцэ пачынае выкідвацца з геральдыкі некаторых гарадоў Беларусі.

Так сёлета адбылося ў старажытным Слуцку, які меў гэткі герб і ласкава называўся "Пагоньчыкам": па просьбе групы збальшавізаваных ветэранаў расправіліся са сваім сімвалам тамтэйшыя дэпутаты, якія ўзялі за герб горада — "Пегас" (крылаты конь), што на працягу пэўнага гістарычнага часу быў родавым гербам магната Багуслава Радзівіла.

Ці справядліва гэта?

Па тлумачэнні я звярнуўся да вядомага вучонага, які добра ведае сярэднявечную і навейшую гісторыю Случчыны, доктара гістарычных навук, прафесара Анатоля Грыцкевіча.

Вось што ён сказаў на дыктафонную стужку:

— Зразумела, касаванне слуцкага "Пагоньчыка" — несправядлівая акцыя, бо менавіта герб "Пагоня" ("Пагоньчык") быў нададзены гэтаму месту ў 1652 годзе (па просьбе гараджанаў і ўладальніка горада Багуслава Радзівіла, між іншым) каралём і Вялікім князем Літоўскім разам з Магдэбургскім правам. Нагода да гэтага была паважнай: гэта, па-першае, быў герб, пад якім слуцкія вої змагаліся ў Грунвальдскай бітве, падругое, гэты герб меўся за родавы герб князёў Алелькавічаў, што паходзілі з дынастыі Альгерда, значыць — вялікіх князёў Літоўскіх, нарэшце, горад толькі што вытрымаў некалькі аблогаў — і казацкіх аддзелаў Хмяльніцкага, і маскоўскіх войскаў пад камандаю князя Трубяцкога.

Але Багуслаў Радзівіл перадумаў. Ён неўзабаве парушыў волю Казіміра і не даў Слуцку поўнага самакіравання. І як сімвал вось такой непаўнапраўнасці места даў ім часовы герб — "Пегас". Некалькі дзесяцігоддзяў горад трываў поўнае падпарадкаванне магнату. І толькі калі Радзівілы аслаблі, а гарады ў Вялікім Княстве сталі набываць большую эканамічную важнасць, слуцкі пачалі змагацца за свае правы ды за вяртанне "Пагоньчыка" — сапраўднага, гістарычнага герба. Пра гэтую барацьбу, дарэчы, згадваюць дакументы, пазначаныя канцом XVIII стагоддзя, Навагрудскага ваяводскага суда, у якіх памінаецца "Пагоньчык".

— А як паставілася да гэтай справы Кацярына ІІ, калі Беларусь была гвалтам далучана да Расійскай імперыі?

— Царыца і яе сенат пад час пацвярджэння гербаў гарадоў ВКЛ як раз зацвердзілі "Пагоньчык" афіцыйным слуцкім гербам. Парадаксальна, але, як слова з песні, так гэтага факта з гісторыі не выкінуць...

— Мне здаецца, што тамтэйшыя дэпутаты не ўчынілі б гэткай "мены-падмены" слуцкай геральдыкі, калі б нехта ад навукі іх не натхніў бы на такі ўчынак. Ну нельга ж прымаць усур'ёз аргументы камуністычных ветэранаў, для якіх "Пагоня" і бел-чырвона-белы сцяг — сімвалы так званага беларускага фашызму...

— Мяркую, дэпутатам стала вядомай думка гісторыка Анатоля Цітова, які, дазнаўшыся, што пэўны час "Пегас" меўся па жаданні Багуслава Радзівіла гербам Слуцка, зрабіў выснову, што "Пегас" і ёсць гістарычны сімвал гэтага горада. Думка памылковая і ў дачыненні да слуцкай сімволікі антыгістарычная.

— Сёння, між іншым, у шапіках "Белсаюздруку", дзе бываюць у продажы значкі з выявамі гербаў розных гарадоў Беларусі, адсутнічаюць значкі з "Пагоняй", хаця такі сімвал меўся шмат у якіх местах краіны. Што здарылася, Анатоль Пятровіч?

— Грамадскі камітэт па захаванні беларускай сімволікі, які я маю гонар узначальваць, цяпер якраз пачынае разбірацца з гэтай справай. Мяркую, што можа ўсплысць яшчэ адна "слуцкая гісторыя". Ва ўсялякім разе, калі нам стане вядома пра тое, у якім праваым стане знаходзяцца нашыя гарадскія "Пагоні", мы абавязкова гэткую інфармацыю выдадзім радакцыі "Нашага слова".

***

Няма словаў, духоўны урон нашага грамадства ад касавання аднаўленых у 1991 годзе ў сваёй дзяржаўнасці "Пагоні" і "Пагоньчыка" не вымерыць ніякімі грашыма.

Хаця, калі згадаць, што новыя беларускія грошы, якія ляжаць у сутарэннях Нацбанка і за выраб каторых у 1992 г. дзяржава заплаціла больш за 40 мільёнаў долараў, зноў падвергнуцца "экзекуцыі" (на малюнак з "Пагоняй" збіраюцца клеіць марку з прэзідэнцкім гербам), то пачынаеш думаць, у што матэрыяльна абыходзіцца антыбеларускія гульні з нацыянальнай сімволікай.

Мяркую, калі "Пагоня" і бел-чырвона-белы сцяг зноў зоймуць свой пачэсны пасад у дзяржаве, гэтым "гульцам" будзе прад'яўлены канкрэтны рахунак.

Алесь МІКАЛАЙЧАНКА,
сакратар кантрольнай камісіі Беларускага Хельсінкскага камітэта, карэспандэнт "Нашага слова".

Кіно

Акафіст Уладзіміру і ашчаднасць слова

Ужо прайшло некалькі месяцаў пасля прэм'еры дакументальнага фільма "Акафіст Уладзіміру", створанага на творчым аб'яднанні "Летапіс" кінастудыі "Беларусьфільм". З'явіліся першыя рэцэнзіі. Гаворка аб ім прагучала ў беларускім эфіры. На новы фільм, незвычайны па форме і змесце, адгукнуцца многія, і, зразумела, кожны — на свой лад. Мяркую так, бо асабіста мне ён прыгадваецца пастаянна: успыхваюць у памяці асобныя кадры, якія падштурхоўваюць да пошуку адказаў на вечныя пытанні, ад якіх знемагае душа.

Рэжысёр Сяргей Лук'янчык, аўтар сцэнарыя, народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін, аператар А.Суханава і ўвесь аўтарскі калектыў прапанавалі сваё бачанне Уладзіміра Караткевіча, стварылі шчымлівы фільм-споведзь, балючы фільм-роздум. Яго відэарад і гукавая плынь арганічна спалучаюцца ў трапяткім адзінстве і дазваляюць эмацыянальна, абвострана адчуваць дакрануцца да спадчыны непахіснага патрыёта, нястомнага і шматграннага творцы, вытанчанага інтэлектуальнага паэта, перакананага адраджэнца, заснавальніка нацыянальнага гістарычнага рамана... А да таго ж — нашага сучасніка, чалавека з пранізліва сумленнымі (*рахманымі*, як у такіх выпадках гаварыў ён сам) вачыма і выбачлівай светлай усмешкай, які адышоў ад хуткацечнай мітусні і назаўсёды застаўся ў вечнай беларускай наасферы.

Фільм — не кніга: нельга яшчэ раз перагарнуць старонкі, ды, мусіць, і не трэба, бо стоп-кадр пераб'е мастацкую плынь. На думку рэжысёра, рухомасць дапамагае злавіць патрэбную танальнасць, інтанацыю, абудзіць адпаведны эмацыянальны настрой, уцягнуць гледача ў рытм карціны. І гэта зроблена на караткевічаўскай хвалі, бо ён сам імкнуўся выкарыстоўваць зрокава някідкія і адначасова рамантычныя апісанні.

І сніў Адам:
Да светлых зор сусвету
Імчыць, як лямант, шматвяковы жах —
Кроў Іліяды, попел Плошчы кветак,
Рагнеды плач і Хірасімы прах...
....
Над прыскам,
Над цішынёй, дрыжачай, бы струна,
Бязгучная гайдаецца калыска,
Як паміж небам і зямлёй труна.

У дакументальным васемнаццацімінутным фільме мала слоў, хаця Рыгор Барадулін і здолеў знайсці такія шчырыя, простыя і, на дзіва, узнёслыя выразы, якія да месца пры чытанні акафіста.

У фільме мала слоў, бо імі карыстаюцца ашчадна, каб яны не згубілі праўдзівасці і не разлілі глыбіні свайго гучання. Людзі стаміліся ад шматслоўя, страцілі давер да высокіх выразаў, да літаратурнага гладкапісу і празмерна расквечанай мовы, да лёгкасці словажывання. "Дэмакратызацыя" слова часам надае мове рысы расцуглянага слэнгу падазроных кампаній і нахабных хеўраў з падваротняў. Таму вельмі лагічным з'яўляецца такі абраны аўтарамі прыём для перадачы найбольш важнай інфармацыі, як відэарад у маўчанні.

У маўчанні глядзяць з экрана В.Быкаў, М.Драчоў, Р.Барадулін. "*З даверам светла і сурова*" — па Я.Янішчыц?! "*З мужнасцю суровай, як праклён*",— па Уладзіміру?! Бязгучна яны гавораць пра Караткевіча. Хай зала ўспрымае іх напружанасць, хваляванне, думкі, пачуцці без слоўнай аздобы, без перакладу на гукавую мову! Чаму яны маўчаць, "*быццам зніклі людзі ўсе*"?

Мусіць, нездарма беларускім паэтам вельмі блізкай з'яўляецца катэгорыя маўчання. "*Маўчанне травы*", "*Маўчанне перуна...*" Маўчанне людзей, якім шмат чаго трэба сказаць, але яны не гавораць, распавядаюць нячутна. Пытальнае маўчанне: "Ці ж можна гэтак?!" Кожны глядач па-свойму расшыфроўвае бясслоўныя кадры: "*маўчанне адназначным не бывае*" ("З амбона хтось крычаў пра шлях да раю...").

Пісьменнік, мастак, паэт без рэжысёрскага прыёму вытрымліваюць на буйным плане амаль мінутныя паўзы. А гэта цяжка нават для спрактыкаваных акцёраў: не кожны з іх можа так выразна маўчаць. Пад светлом юпітэраў.

Наогул паўза ў маўленні — неад'емная яго частка, адзін з асноўных элементаў рытму. У сваю чаргу рытм — тое, на чым грунтуецца і паэзія, і мова, і жыццё. У тэатры маўклівая постаць авеяна тайнай, прыцягвае асаблівую ўвагу. Выдатны расійскі акцёр С.Юрскі, напрыклад, сцвярджае: "У паўзе да гледача са сцэны (або з экрана) не паступае ніякай новай інфармацыі, але іменна ў гэты момант усё назапашанае папярэднім рухам пераўтвараецца ў душы гледача ў новую якасць. Іменна ў паўзах скачкамі ўзвышаецца напружанне".

Красамоўнае маўчанне дапамагае гледачам наблізіцца да Караткевіча, стварае адчуванне яго "ўмытай цішыні".

Агульнай інтанацыяй фільма прасякнуты таксама эпілогавыя кадры. Па вузкакалейцы рухаецца цягнік-"кукушка", а на ім — то на мосціку, то на падножцы вусцішна маўклівы Рыгор Барадулін. Пераважаюць мелодыя самотнасці і гнятлівае маўчанне. Для мяне гэта кадры-ўспаміны пра пісьменніка, якім ён быў "У дарозе і дома". Нешта з барадулінскага абсягу:

Цяжкаважкі састаў
нагружаю спаўна я,
Зноў цягнік-летуценнік
ляціць пад адхон.
Пальцы шпалаў дрыжаць...

...Дрыготкія рытмічныя шпалы, што мераюць Беларусь уздоўж і ўпоперак, рытмічныя прыступкі на шляху калыскі-труны ўверх, рух да крыжа — усё гэта і шматзначныя кадры-сімвалы, і дакументальныя кадры. Васемнаццаць вельмі змястоўных мінут, і было б добра, каб іх убачылі, каб імі "заразіліся" многія гледачы. Фільм, як і Караткевіч, цяпер ужо належыць кожнаму з нас, прынамсі, тым, у каго не ўзнікае пытанне аб тым, чаму прачытаны "Акафіст Уладзіміру".

Лілія ВЫГОННАЯ,
доктар філалагічных навук.

Суродзічы

Вярнуцца, каб дапамагчы

Нашы суайчыннікі са Злучаных Штатаў Амерыкі, Канады, Англіі, Францыі, Бельгіі, Аўстраліі ды з іншых краін ужо некалькі гадоў наведваюць Беларусь. Пасля таго, як спала жалезная заслона, едуць як дабрачынцы, дзеля наладжвання навуковых, культурных і дзелавых кантактаў, а таксама за глытком паветра родных мясцін, з якімі іх разлучыла Другая сусветная вайна. І ў Менску, і ў іншых гарадах гэтыя людзі цікавяцца культурным і грамадскім жыццём нашай краіны. Яны заходзяць у кнігарні, выдавецтвы, навуковыя і навучальныя цэнтры — заходзяць у нацыянальныя цэнтры, якія служаць аб'яднанню і кансалідацыі беларусаў свету і дзе яны, як правіла, знаходзяць разуменне і падтрымку.

Гутарка карэспандэнта "Нашага слова" з госцем Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф.Скарыны Лаўрэнам Клыбікам, фармацэўтам і гамеапатам з Бельгіі, адбылася ў час сустрэчы, на якой спадар Клыбік выступіў з паведамленнем аб сваёй навуковай і практычнай дзейнасці ў галіне гамеапатыі. На гэтай сустрэчы прысутнічалі беларускія навукоўцы і медыкі, культурныя дзеячы, супрацоўнікі Менскага гамеапатычнага цэнтра, доктар Іяханес Шлотц з Германіі, мастацтвазнаўца спадарыня Шыманец з Францыі, прадстаўнікі прэсы.

— Спадар Клыбік, як Вы, ураджэнец Беларусі, сталі грамадзянінам Бельгіі?

— О, гэта доўгая гісторыя. Сапраўды, я беларус, нарадзіўся 23 кастрычніка 1928 года на Слонімшчыне ў вёсцы Хадосевічы. Да вайны хадзіў у сваю пачатковую школу, а пасля перамены ўлады, пры бальшавіках, бацькі паслалі мяне разам з сястрой і братамі вучыцца ў Слонім. Вучыўся ў гэтым горадзе і пры нямецкай акупацыі. У час адступлення гітлераўскай арміі, пакідаючы горад, немцы схапілі мяне з групай школьнікаў — нам тады было па 15-16 гадоў — і накіравалі ў Германію. Вось з таго часу і пачаліся мае бадзянні па свеце: Германія, Францыя, Італія, нарэшце Англія. Я пасяліўся ў Лондане. Паколькі мовы не ведаў, прафесіі не меў, то пайшоў на кухню мыць посуд. Каб знайсці неяк сваё месца ў жыцці, пачаў хадзіць на вячэрнія агульнаадукацыйныя курсы, вывучаць англійскую мову, і такім чынам я скончыў каледж, што дало мне права заняць пасаду памочніка аптэкара. Нейкі час працаваў там. Затым даведаўся, што ў Бельгіі існуе арганізаваная група беларускіх студэнтаў, што мяне і падахвоціла паступаць у Лювэнскі універсітэт. Паступіў туды за другім разам на фармацэўтычны факультэт. Было гэта ў 1953 годзе. Пачаў вучыцца, і высветлілася, што каб стаць у Бельгіі аптэкарам, трэба мець пасведчанне аб заканчэнні іх сярэдняй школы, а інакш я атрымаю дыплом без права займацца лячэбнай практыкай. Па заканчэнні універсітэта я стаў перад выбарам: або пакіну нявесту-бельгійку і вярнуся ў Англію, або застануся ў гэтай краіне, якую спачатку не любіў. Застаўся, пачаў працаваць у фірме ў якасці дарадчыка па аптэкарскіх справах. Каб стаць бельгійскім падданым, давялося заплаціць вялікія грошы. Праз нейкі час я стаў загадчыкам аптэкі.

— Вы яе купілі?

— Не купіў, а адкрыў новую. Гэта адбылося ў 1968 годзе.

— Ваша аптэка была звычайнай ці гамеапатычнай?

— Звычайнай. Я мусіў зарабіць крыху грошай, каб цвёрда стаць на ногі.

— А калі Вы пераключыліся на гамеапатыю?

— Зацікавіўся гэтай галіной медыцыны ў 1982 годзе зусім выпадкова. Аднак цяпер, як бачыце, яна стала справай усяго майго жыцця. Сам стваараю лекі і прадаю тое, што прыгатую ўласнымі рукамі.

— Раскажыце аб сваёй практычнай дзейнасці ў галіне гамеапатыі.

— Я скончыў трохгадовыя курсы па гамеапатыі, пасля чаго адкрыў уласную лабараторыю па вырабу лякарстваў. Ад мяне патрабавалася зрабіць пэўны ўклад у гэту сістэму лячэння людзей, узняцца на вышэйшую прыступку навуковай гамеапатыі. Пачаў пісаць невялікія працы, у асноўным аб прыгатаванні гамеапатычных прэпаратаў, а затым у розны час выдаў кнігі "Кава", "Прапаліс" і "Радыеактыўнасць", якія зрабілі мяне папулярным.

— На якой мове яны апублікаваныя?

— На французскай.

— Вы, мабыць, шмат працуеце з навуковымі выданнямі?

— Так, паколькі мая ўвага сканцэнтравана на вынаходніцтве новых лекавых прэпаратаў. Я шмат папрацаваў і на алапатыю, ствараючы мазі, таблеткі, мікстуры ад розных хвароб, а перайшоў на гамеапатыю таму, што гэта больш дакладная навука. Пры правільным выбары сродку яна вылечвае. Я многа меў такіх выпадкаў, калі афіцыйная медыцына не магла дапамагчы, а я вылечваў людзей і звяроў. Напрыклад, вылечыў паралізаванае цяля, якому даў усяго тры шарыкі. Цяля вырасла і дасягнула вагі 750 кг.

— З Вашага артыкула, апублікаванага ў "Нашым слове", а таксама з гутаркі, якая адбылася ў навуковаасветным цэнтры імя Скарыны я даведалася, што Вы зрабілі сапраўднае адкрыццё, а менавіта знайшлі лек ад ракавых захворванняў, якія выклікае радыяцыя. Як гэта адбылося?

— Сказаць, што я знайшоў універсальнае лякарства ад гэтай хваробы, яшчэ рана. Пастаўлены толькі першыя эксперыменты на людзях і жывёлах, налічваецца толькі некалькі выратаваных жыццяў. Наперадзе цяжкая даследчая праца, у якую прапаную ўключыцца і беларускім медыкам. А што паслужыла штуршком для пошукаў такога леку? Захварэў мой сябра, капітан падводнай лодкі, з якім я часта гуляў у тэніс. Спецыялісты засведчылі ў яго рак горла. Пры лячэнні метадам прамянёвай тэрапіі яму спалілі артэрыю і ён памёр. Гэта смерць мяне вельмі ўзрушыла, і я вырашыў пачаць барацьбу з гэтай страшнай хваробай, кіруючыся, ведама, галоўным прынцыпам гамеапатыі: "падобнае лечыцца падобным" — у процілегласць класічнай медыцыне, якую называюць алапатыяй, што азначае: "лячыць супрацьлеглым". Я зацікаўлены ў стварэнні леку недарагога, няшкоднага для арганізма і, ведама ж, эфектыўнага. Пры гэтым я зыходжу з ідэй заснавальніка гамеапатыі Ганемана, які сцвярджаў: "Калі чыннік выклікае хваробу ў здаровым чалавеку і другой жывой істоце — гэты самы чыннік можа стацца лекам, калі яго прыгатаваць гамеапатычным спосабам". Гэта значыць, што калі нейкая субстанцыя пацыенту шкодзіць і правакуе нейкую хваробу, то яго вылечыць мінімальная гамеапатычная доза гэтай субстанцыі, што я з поспехам і раблю. Адзначу яшчэ раз, што праблема дозы лекаў у гамеапатыі — галоўнае. Мы карыстаемся бясконца малымі дозамі — мінімальнымі, на якія рэагуе жывая пратаплазма і нервовая сістэма. Паколькі вялікая частка насельніцтва Беларусі, сынам якой я з'яўляюся, стала ахвярай чарнобыльскай катастрофы і цярпіць ад вынікаў радыяцыі, я вырашыў далучыцца да тых, хто імкнецца дапамагчы маім землякам. У 1994 годзе я прыехаў у Менск, дзе скантактаваўся з беларускімі медыкамі, у тым ліку з гамеапатамі, а таксама з прадстаўнікамі Міністэрства аховы здароўя, у тым ліку з дырэктарам грамадскага музея гісторыі медыцыны спадарыняй Глазковіч, спадарынямі Святловіч і Паджыдаевай,— апошняя атрымала дазвол ад Міністэрства аховы здароўя на нашу паездку ў забруджаны радыенуклідамі Валожынскі раён,— з інжынерам Багданчык. У адным з самых забруджаных месцаў гэтага раёна я апрамяніў лактозу і алкаголь і прыгатаваў з яго лек. Пачалася эксперыментальная работа, якая, як я ўжо пісаў у вашай газеце, дала добрыя вынікі. Цяпер неабходна прадаўжаць доследы ў гэтым накірунку, развіваць гэты метад лячэння супольнымі сіламі шматлікіх лекараў як беларускіх, так і замежных.

— Ваша сённяшняя мэта прыезду на Бацькаўшчыну?

— Хачу навязаць больш цеснае супрацоўніцтва з беларускімі медыкамі і фармацэўтамі ў асноўным з менскага гамеапатычнага цэнтра, з якім я падтрымліваю сувязь ужо некалькі гадоў, а таксама знайсці сабе новых паплечнікаў па стварэнні лекаў ад радыяцыі. Я вельмі ўзрадаваны на гэты раз сваім знаёмствам з доктарам сп.Антановіч, якая, хоць і алапат, але вельмі цікавіцца гамеапатыяй, маімі працамі і дапамагае мне супрацоўнічаць з беларускімі ўстановамі.

— Як развіваюцца ў апошні час Вашы кантакты з нашымі гамеапатамі?

— Развіваюцца аднабакова: я ім званю, ім дапамагаю, да іх прыязджаю і прывожу свае лекі, а яны не даюць аб сабе знаць. Думаю, з прычыны больш эканамічнай: пазваніць у Бельгію, а тым больш прыехаць туды для іх складана.

— Вы ім дапамагаеце. Як?

— Сваімі ведамі, сваім досведам, якіх у мяне больш, паколькі я стары практык і нядрэнна тэарэтычна падрыхтаваны: чытаю спецыяльную літаратуру на розных мовах свету, у той час як яны абмежаваны адной-дзвюма мовамі, адна з якіх расійская.

— Спадар Клыбік, не ў прыклад нашым дамарослым беларусам, Вы свабодна валодаеце роднай мовай, што было б немагчыма пры адсутнасці моўнай практыкі.

— У Бельгіі існуе невялічкае асяроддзе, чалавек на 10-12. Туды ўваходжу я, Янка Жучка, спадар Барысік, спадарыні Арэшка, Зоя Смаршчок, Іна Саўка ды іншыя. Мы сустракаемся з нагоды розных свят і падзей, абавязкова на 25 сакавіка, і размаўляем між сабой выключна па-беларуску. У мінулым годзе я меў гонар запрасіць у сваю хату, як найбольш прасторную, на сустрэчу з беларускай калоніяй вашу амбасаду з Брусэля. У гэтым годзе яны нас запрасілі — менавіта мяне, Жучку і Арэшчыху з нагоды прыезду вашага прэм'ер-міністра Чыгіра ў Бельгію.

— На якой мове вы з ім гаварылі?

— Па-беларуску. Перад гутаркай ён спытаў у мяне, на якой мове будзем размаўляць. Я адказаў, што расійскую мову разумею і пры патрэбе ўжываю, аднак усё ж мне лягчэй размаўляць на сваёй роднай. Увогуле, наша беларуская сябрына імкнецца да кантактаў з суродзічамі, якія наведваюць Бельгію. Так што, як бачыце, беларускамоўная практыка ў мяне ёсць.

— Вы адведалі родныя мясціны?

— У першы раз наведаў сваю вёску ў 1990 годзе, як жыла яшчэ мама. І заўтра еду пабачыцца з братамі і сястрой — у Зэльву, Баранавічы і родныя Хадосевічы.

— Шчаслівай Вам дарогі!

Распытвала Ірына КРЭНЬ.

Сустрэча ў Кліўлендзе

Сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі і Канады адбываюцца што два гады па чарзе то ў адной, то ў другой краіне. Пачатак іх правядзенню быў пакладзены ў 1952 годзе. Традыцыйна сустрэчы ладзяцца ў пачатку верасня, у Labour day — дзень, калі Амерыка адзначае свята працы і людзі маюць дадатковыя вольныя дні.

Маніфестацыя беларусаў ЗША ў падтрымку дэмакратыі на радзіме.

Да сустрэчы рыхтуюцца загадзя, за некалькі месяцаў. Жанчыны шыюць новыя сукенкі, мужчыны рыхтуюць урачыстыя прамовы, бо тое, што адбудзецца,— не проста афіцыйнае мерапрыемства, а агляд, які робіць сабе беларуская эміграцыя. У сямейных фотаальбомах беларускіх эмігрантаў захаваліся здымкі, зробленыя ў 50-я гады: дзесяткі поўных энтузіязму маладых хлопцаў і дзяўчат, убраных хто ў народныя строі, хто ў модныя ў той час сукенкі і гарнітуры. Гэта было пакаленне паваеннай эміграцыі, якое стварыла новую хвалю беларускага нацыянальнага руху па той бок акіяна. Але час прайшоў, фазу развіцця змяніла фаза стагнацыі. Сёння на сустрэчы прыязджаюць тыя ж людзі, але пастарэлыя на сорак гадоў. Моладзі ў іхнім асяроддзі няшмат — дзеці і ўнукі эмігрантаў пачуваюць сябе амерыканцамі. Аднак вартая павагі ўжо адна толькі адданасць амерыканскіх грамадзян беларускага паходжання сваім караням.

Праўда, удзельнікамі апошніх сустрэчаў рабіліся не толькі прадстаўнікі старэйшага пакалення ці іх дзеці, але і людзі з новай плыні эміграцыі — тыя беларусы, якія апошнім часам пераехалі ў Амерыку і засталіся там жыць. Праўда, новыя эмігранты не бяруць такога чыннага ўдзелу ў грамадскім руху, як старыя. Чаму? Выхаваныя ў традыцыях савецкай сістэмы, яны не маюць звычкі грамадзян свабодных краін яднаць намаганні ў нейкай справе. Яны занятыя ўладкаваннем свайго жыцця на новай радзіме. Ды, урэшце, да пераезду на чужыну большасць з іх падштурхнула эканамічная, а не палітычная сітуацыя ў Беларусі, як гэта было з актывістамі нацыянальнага руху паваеннай пары.

З 31 жніўня па 2 верасня ў грамадскім цэнтры "Полацак" амерыканскага горада Кліўленда (штат Агаё) адбылася Дваццаць другая сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі і Канады, арганізаваная Беларуска-амерыканскім задзіночаннем і Згуртаваннем беларусаў Канады. На яе яны за ўласны кошт, у вольны ад працы час прыехалі з Лос-Анджэлеса, Фларыды, Чыкага, Нью-Ёрка, Таронта і іншых далёкіх куткоў амерыканскага кантынента.

Кліўленд — невялікі амерыканскі гарадок недалёка ад канадскай мяжы, у якім па вайне стварылася даволі вялікая беларуская калонія. У горадзе дзейнічае аддзел БАЗА — Беларуска-амерыканскага задзіночання, якое мае цэнтральную сядзібу ў Нью-Ёрку. Узначальвае мясцовую арганізацыю БАЗА Янка Ханенка — прадстаўнік эміграцыі новага часу. Дзякуючы намаганням некалькіх энтузіястаў — Сяргея Карніловіча, Кастуся Калошы ды іншых — беларусы, уклаўшы ў грамадскую справу ўласныя грошы, заняўшыся гандлем і праводзячы розныя дабрачынныя акцыі, назбіралі сродкаў дастаткова, каб набыць зямлю і збудаваць на ёй уласны культурны цэнтр "Полацак" — будынак з актавай залай, бібліятэкай, сталоўкай, барам, дапаможнымі памяшканнямі. Пры гэтым цэнтры дзеюць гурткі самадзейнага мастацтва, ладзяцца выставы, вечарыны.

Апошнім часам Кліўленд прыцягвае шмат новых эмігрантаў-беларусаў. Ад сваіх амерыканскіх землякоў яны могуць атрымаць там нейкую спамогу, магчымасць знайсці працу і жытло ў незнаёмай краіне. Калонія жыве і ўжо прымала сустрэчу беларусаў у 1990 годзе.

Апошняя сустрэча, удзельнікамі якой сталі некалькі соцень асобаў, у нечым мала рознілася з папярэднімі. Тон ёй традыцыйна задавала старэйшае пакаленне. З прамовамі-справаздачамі выступілі кіраўнікі арганізацый беларускіх эмігрантаў ЗША і Канады — культурніцкіх, грамадска-палітычных, дабрачынных. Сёлетняя сустрэча, як і ўсе папярэднія, мела ўласны дэвіз, гэтым разам — у абарону дзяржаўнасці і дэмакратыі ў Беларусі.

Наогул, палітычнай сітуацыі на радзіме надаюць шмат увагі ўдзельнікі кожнай сустрэчы, абмяркоўваючы магчымыя захады да ўмацавання суверэннай беларускай дзяржавы. Але апошняя сустрэча ў гэтым плане істотна рознілася з дзвюма папярэднімі, якія адбыліся пасля аднаўлення беларускай незалежнасці.

Сустрэча 1992 года, што была арганізаваная ў Нью-Брансвіку (ЗША), прайшла ў атмасферы сапраўднай эйфарыі. Эмігранты з замілаваннем глядзелі на Пагоню і бел-чырвона-белы сцяг, якія сталі афіцыйнымі сімваламі дзяржавы. Праблемы, якія прымусілі гэтых людзей пакінуць радзіму, здаваліся ім вырашанымі назаўсёды. Разам з новай сімволікай беларусы набылі новае ўсведамленне сябе як народа, пачалі будаваць тую дзяржаву, стварыць якую не здолелі калісьці яны самі, — падавалася эмігрантам. Таму вельмі шанаванымі гасцямі на сустрэчы былі тагачасны міністр замежных справаў Пётр Краўчанка, кіраўнік нядаўна створанай "Бацькаўшчыны" Яўген Лецка, дэпутат Вярхоўнага Савета і адзін з кіраўнікоў БНФ і ТБМ Валянцін Голубеў ды іншыя госці з Беларусі, якіх літаральна насілі на руках.

Сустрэча 1994 года прайшла ў Таронта (Канада). Прэзідэнцкія выбары ў Беларусі ўжо адбыліся, і ўдзельнікі сустрэчы, якія прыехалі на яе з Беларусі, давалі Аляксандру Лукашэнку хаця і стрыманую, але дакладную характарыстыку. Яны выказвалі свае засцярогі, адкрыта заяўляючы: Беларусь зрабіла не найлепшы выбар. У асяроддзі эмігрантаў гэтыя словы слухалі ўважліва, але з доляй недаверу. Гэткае стаўленне прадстаўнікоў дэмакратычнай апазіцыі да новага Прэзідэнта выклікана найперш іх паражэннем у спаборніцтве з Лукашэнкам, у ім ёсць доля рэўнасці, — так меркавала дыяспара. Таму сустрэча скончылася ўхваленнем тэксту вялікага ліста да першага Прэзідэнта — віншаваннем таго з нагоды абрання і выказамі спадзяванняў эміграцыі на развіццё і замацаванне нацыянальнай дзяржаўнасці Беларусі.

Ніякага адказу на гэты ліст (поўны тэкст якога надрукавала газета "Культура") эмігранты не атрымалі. Але за два гады, што мінулі з часу яго напісання, усе выказаныя ў ім пажаданні былі выкананыя — адно што з адваротным знакам.

Таму сустрэча, што адбылася сёлета, не ва ўсім была падобнай на дзве папярэднія. Яе тэма была прадыктавана разуменнем таго, што Беларуссю кіруе чалавек, адкрыта варожы беларушчыне, беларускай дзяржаўнасці і дэмакратыі, які імкнецца зруйнаваць незалежнасць краіны. Адсутнасць падтрымкі эміграцыі дзеяннямі беларускай адміністрацыі дэманстравалася ці не ў кожнай прамове ўдзельнікаў сустрэчы. Магчыма, якраз таму сярод іх аказалася як ніколі шмат вядомых і ў Беларусі, і ў ЗША палітыкаў і грамадскіх дзеячаў: кангрэсмен Мартын Гоўк, экс-лідэр апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце Зянон Пазьняк, экс-старшыня Вярхоўнага Савета Станіслаў Шушкевіч, экс-пасол ЗША ў Беларусі Дэвід Суорц, прадстаўнікі адміністрацыі штата Агаё ды іншыя. Затое адсутнічалі прадстаўнікі афіцыйнай Беларусі (чатыры гады таму імі былі міністр замежных справаў і пастаянны прадстаўнік Беларусі пры ААН).

Увагу амерыканскіх лідэраў да беларускіх праблем выклікалі шматлікія факты парушэнняў правоў чалавека ў нашай краіне, якія адбыліся за апошнія два гады. Найбольшую занепакоенасць гэтым выказалі прадстаўнікі партыі рэспубліканцаў, якія традыцыйна шмат увагі надаюць пытанням вонкавай палітыкі Злучаных Штатаў. "Вашыя праблемы — мае праблемы",— сказаў у сваёй прамове на сустрэчы кангрэсмен-рэспубліканец Мартын Гоўк, звяртаючыся да беларусаў Кліўленда — сваіх выбаршчыкаў.

Што тычыцца беларусаў "тутэйшых", дык наўрад ці каго з іх моцна ўразіла цікаўнасць да іхніх справаў амерыканцаў ці сказаныя эмігрантамі на сустрэчы прамовы. Не менш змястоўныя прамовы на карысць незалежнасці, беларушчыны і дэмакратыі яны чулі і ў сябе дома, дзе ад вынікаў рэалізацыі гэткіх заклікаў залежыць будучыня мільёнаў людзей. Гасцей з Беларусі ўразіла хутчэй тое, што іхнімі праблемамі жывуць добра ўладкаваныя ў жыцці людзі, грамадзяне іншай краіны, лёс якіх не залежыць ад таго, ці будуць беларусы жыць у заможнай дэмакратычнай краіне, урад якой будзе шанаваць іхнія правы. Іх, добра знаёмых з абыякавасцю да ўсяго сваіх суайчыннікаў, уразіла найперш гэтая шчырая зацікаўленасць эмігрантаў справамі сваёй бацькаўшчыны, гатоўнасць тых ахвяраваць наладжанасцю свайго жыцця і заробленымі ўласнай нялёгкай працай грашыма дзеля карысці іншых. Яны ўбачылі людзей, якія нават далёка ад радзімы захавалі яе мову, сімволіку ды ідэю яе незалежнасці, якія жывуць паводле трэцяй устаўной граматы БНР і якіх непакоіць тое, што адбываецца ў краіне, дзе яны нарадзіліся.

Амерыканскія беларусы і сапраўды імкнуцца ведаць усё аб жыцці на радзіме. Інфармацыйнай блакады, пра якую часта згадваюць і ўрад, і апазіцыя тут, для эмігрантаў не існуе. Пэўныя і дакладныя звесткі яны атрымліваюць не з беларускіх газет, якія прыходзяць у ЗША са спазненнем на тыдні, а з электроннай пошты альбо з сусветнай кампутарнай сеткі "Інтэрнэт", да якой падключаны іхнія персанальныя кампутары. Праз той жа "Інтэрнэт" беларускія эмігранты па ўсім свеце атрымліваюць выдаваныя ў Беларусі незалежныя газеты на дзень раней, чым тыя даходзяць да падпісчыкаў на радзіме. У эмігранцкія цэнтры сыходзіцца і аналізуецца ўся інфармацыя, якую падаюць з Беларусі заходнія інфармацыйныя агенцтвы. Людзям, не маючым кампутара ці не падпісаным на "Інтэрнэт", звесткі перадаюцца праз тэлефон. Кожная падзея жыцця Беларусі горача абмяркоўваецца ў іхніх асяродках у той самы дзень, калі яна адбываецца.

Удзельнікі сустрэчы.

Апошнія звесткі аб становішчы ў Беларусі ў спалучэнні з набытым эмігрантамі досведам жыцця ў вольнай дэмакратычнай краіне адбіліся на ходзе сустрэчы ў Кліўлендзе. Праблемы абмежавання сферы ўжытку мовы, закрыцця беларускіх школаў ды іншыя клопаты беларускіх дэлегатаў з'езда выклікалі хутчэй не спачуванне ці абурэнне, а подзіў у асяроддзі эмігрантаў. Кожны будуе сваё жыццё сам — гэтыя словы грамадзяне Амерыкі зрабілі сваім прынцыпам. Таму яны з цяжкасцю разумелі праблемы "тутэйшых", уважаючы: тыя мусяць самі дамагацца свайго. Ім было папросту незразумела, што азначаюць словы "не далі магчымасці вучыцца па-беларуску" ці "бацькоў прымусілі напісаць заяву аб выкладанні па-расійску". Бо калі грамадзянін ЗША прыходзіць да пераканання, што яго дзіця мусіць атрымаць менавіта такую адукацыю, ён займаецца агітацыяй, пераконвае іншых, шукае аднадумцаў, стварае ў сваёй школе бацькоўскі камітэт і гадамі будзе дамагацца выканання дзяржаваю таго, што ён лічыць слушным. "Варта было ў вас правесці нейкі рэферэндум, варта было некаму нешта сказаць, як ўсе адразу склалі рукі" — такія ці падобныя фразы маглі чуць беларускія ўдзельнікі сустрэчы.

Гатоўнасць грамадзян Беларусі пагаджацца з любымі формамі ўціску замежным удзельнікам кліўлендскай сустрэчы была папросту незразумелай. Іхнія дзеці таксама не мелі магчымасці вучыцца ў беларускіх школах. Але для іх стараліся нядзельныя школы, дзеці ў сем'ях вучылі беларускую мову, якой не чулі ні ў школе, ні на вуліцы. Таму з абурэннем згадваліся выпадкі, калі чалавек, прыехаўшы на радзіму з-за акіяна, чуў, як па-расійску гавораць з уласнымі дзецьмі тыя, хто пад час побыту за мяжою рваў кашулю на грудзях, выказваючы любоў да роднай мовы. Нараканні на падобную, мякка кажучы, непаслядоўнасць нашыя суайчыннікі чулі ў кулуарах сустрэчы. А падставы выказваць іх амерыканскія беларусы мелі: мовай радзімы сёння гаворыць ужо чацвёртае іх пакаленне — унукі ўраджэнкі Беларусі сп-ні Галіны Русак, якія па бацькоўскай лініі з'яўляюцца нашчадкамі славутага амерыканскага генерала Гранта.

Цалкам іншую рэакцыю эмігрантаў выклікаюць тыя іх беларускія суродзічы, якія не толькі дэкларуюць адданасць справе адраджэння Беларусі, але і робяць да таго канкрэтныя захады. Яны гатовыя аказаць маральную падтрымку любым арганізацыям і дзеячам, якія змагаюцца за незалежнасць радзімы. Гэтым тлумачыцца тое, што пачэснымі гасцямі сходу сталі новыя палітычныя эмігранты з Беларусі — Зянон Пазьняк і Сяргей Навумчык. Атрыманне імі статуса палітычных эмігрантаў зрабіла абодвух вядомымі не толькі на радзіме, але і сярод грамадзян ЗША. Але прыхільнасць удзельнікаў сустрэчы здабылі не толькі прадстаўнікі БНФ, але і іншыя беларускія палітыкі — удзельнікі менскага "круглага стала", якія здолелі дайсці да згоды ў імя дасягнення адзінае мэты.

Грамадзянам свабоднай дэмакратычнай краіны ўласцівае імкненне дамагацца сваіх мэтаў шляхам кампрамісу, а не канфрантацыі. Верагодна, якраз таму ўдзельнікі кліўлендскай сустрэчы не палічылі патрэбным абмяркоўваць на ёй магчымасць рэфармавання ўрада БНР і ўключэння ў яго новых беларускіх палітычных эмігрантаў. Да таго ж, замацаванню іх аўтарытэта не паспрыяў публічны дыялог паміж З.Пазьняком і С.Шушкевічам, які стаў часткаю праграмы сустрэчы. Замест сустрэчы дзеячаў блізкіх поглядаў ён нечакана набыў падабенства спрэчкі паміж палітычнымі праціўнікамі і звядзення старых рахункаў.

Што даў удзел у сустрэчы прадстаўнікам метраполіі? Разуменне таго, што сёння менавіта на эміграцыі дзейнічае легітымны ўрад БНР, які дагэтуль не палічыў патрэбным здаць паўнамоцтвы беларускаму кіраўніцтву. Разуменне важнасці захавання дэмакратычных прынцыпаў у справе дасягнення сваёй мэты, асабліва важнае для выхаваных таталітарнай савецкай сістэмай беларускіх палітыкаў і грамадскіх дзеячаў. Разуменне неабходнасці апоры не на падтрымку іншых ці на дзяржаўныя інстытуты, а на ўласныя сілы — менавіта гэткім чынам захавала сябе беларуская дыяспара. І галоўнае — разуменне трываласці беларускай ідэі.

"Мы прызнаём амаральнасць гэтага закона..."

Беларусь — маленькая краіна. Таму па вуліцах яе гарадоў і вёсак побач ходзяць і тыя, каго на працягу больш чым сямідзесяці гадоў улада рэпрэсавала, і тыя, хто гэтыя рэпрэсіі планаваў і здзяйсняў. Каты працягваюць насіць атрыманыя раней пачэсныя званні, маюць добрыя пенсіі і паміраюць ад старасці, а не ад кулі. Пра іх мінулае ніхто не згадвае.

Але ў свеце ёсць краіны, дзе на людзей з падобным мінулым глядзяць па-іншаму. Адна з іх — Чылі.

Пасля таго, як у верасні 1973 года ўладу ў Чылі захапіў генерал Пінаچэт, па краіне пракацілася хваля тэрору, якая сваёй жорсткасцю ўразіла ўвесь свет. Ад 1973 па 1990 гады ў Чылі зафіксавана больш за 2200 выпадкаў заказных забойстваў, у тым ліку і масавых, мноства смерцяў ад катаванняў. Дзесяткі тысячаў людзей былі катаваныя і на доўгі час кінутыя ў турмы. Без вестак знікла больш за тысячу асобаў. Што сталася з імі, невядома. Але дагэтуль па ўсёй краіне ў катакомбах ці брацкіх магілах знаходзяць рэшткі людзей, забітых у тыя гады.

Шэсць гадоў таму вайсковая дыктатура ў Чылі саступіла месца дэмакратычнаму цывільнаму ўраду. Дзеля расследавання злачынстваў хунты новай уладай была створаная Камісія грамадзянскага замірэння, галоўнай задачай якой было аднаўленне справядлівасці. Нечакана для многіх (але не для ўсіх) камісія абмежавалася адно асуджэннем злачынстваў.

Але старыя раны працягваюць балець. Сваякі забітых абураныя тым, што забойцы беспакарана гуляюць на свабодзе. Таму мітынгі, на якіх людзі выказваюць сваё абурэнне гэтым, адбываюцца на пляцах Сант'яга дэ Чылі рэгулярна. Іх удзельнікі — пераважна жанчыны — голасна паўтараюць імёны сваіх зніклых без вестак мужоў і сыноў. Спіс ахвяраў рэжыму здаецца бясконцым. За гады, што мінулі, людзі страцілі надзею ўбачыць сваіх блізкіх жывымі. Але яны хочуць ведаць праўду аб іхнім лёсе. Яны хочуць пакарання тых, хто катаваў і забіваў.

— Ніхто не можа апраўдаць гэтыя злачынствы. Мы хочам ведаць праўду. Мы хочам ведаць, дзе рэшткі забітых. Мы хочам ведаць, хто аддаваў загады,— гаворыць Соле Сіера, кіраўніца арганізацыі "Сваякі зніклых". Яе мужа забралі яшчэ ў 1979 годзе.

Хуан Рамас, які ў 1974 годзе быў адным са студэнцкіх лідэраў універсітэта Сант'яга, застаўся жывым выпадкова. Аднае начы яго забралі на допыт і, палічыўшы памёрлым ад катаванняў на ім, скінулі з моста ў раку. Рамас застаўся жыць. Ён здолеў уцячы з Чылі, дзесяць гадоў пражыў у Вялікай Брытаніі і толькі нядаўна вярнуўся на радзіму.

— Мяне непакоіць тое, што справядлівасць не адноўлена. Гэта непакоіць усіх ахвяраў рэжыму. Каты ходзяць па вуліцах і смяюцца нам у твар, ім нічога не пагражае,— кажа ён.

Забойцаў і сапраўды не страшыць магчымасць перасьледу. Перад тым, як саступіць уладу дэмакратычна абранаму парламенту, чылійскі дыктатар генерал Пінаچэт настаяў на амністыі для ўсіх, хто, выконваючы ягоныя загады, чыніў рэпрэсіі. Акрамя таго, усялякія спробы новага ўрада раскрыць таямніцы вайсковага рэжыму перасякаюцца ўплывовымі палітыкамі і армейскім кіраўніцтвам. Стасункі паміж урадам і арміяй, якая ўладарыла ў краіне каля семнаццаці гадоў, вельмі складаныя. Напачатку гэтага года прэзідэнт краіны скіраваў у парламент праект закона аб аднаўленні пошукаў людзей, зніклых без вестак. Але праект быў заблакаваны сенатам, які дагэтуль кантралюецца вышэйшым вайсковым кіраўніцтвам. У такіх абставінах афіцыйны прадстаўнік урада Хаакін Бруна заявіў: выкрыццё ўсіх злачынстваў дыктатуры застаецца важнай справаю для чылійскіх уладаў, але найважнейшай ёсць утрыманне раўнавагі і недапушчэнне новага перавароту. "Мы не можам дзейнічаць насуперак закону аб амністыі і не можам змяніць прынятых шэсць гадоў таму ўмоваў. Мы прызнаём амаральнасць гэтага закона, але ён стаў важнай часткай працэсу дэмакратызацыі",— сказаў ён.

Трэба дадаць, што калі ўрад Чылі меў магчымасць судзіць злачынцаў, дык ён рабіў гэта без ваганняў. Праўда, такі выпадак быў адзіным. Тады ў турму патрапіў шэф тайнай паліцыі хунты генерал Кантрэрас, прызнаны вінаватым у арганізацыі забойства ў 1976 годзе Арланда Летэлье — міністра замежных справаў скінутага хунтай урада Альендэ. Суд адбыўся толькі таму, што Летэлье быў забіты за мяжою Чылі — у ЗША, і таму гэтая справа не падлягала амністыі.

Сёння тыя, хто забіваў і аддаваў на гэта загады, далёкія ад пакаяння. Яны сцвярджаюць, што дзеялі, ратуючы нацыю ад палітычнага і эканамічнага краху. Іхняя беспакаранасць — умова грамадзянскага міру.

Падрыхтаваў У.П.

Уражанні

Чужы сярод сваіх, або Як мяне залічылі ў настаўнікі

Не так даўно адпачываў па пуцёўцы ў не надта прэстыжным, але ўвогуле нядрэнным палескім санаторыі. Па прыездзе ў пакоі рэгістрацыі загаварыў з маладой жанчынай, якая прымала адпачываючых, па-беларуску. Яна адразу адрэагавала: "Вы наверно учитель сельской школы?" Убачыўшы на маім твары здзіўленне, дадала: "Они инагда гаварат с нами по-белорусску." Я не адступаў, мяне, як кажуць, закранула за жывое. А што, пытаюся, інжынеры, урачы, культработнікі, вяскоўцы, што прыязджаюць да вас з усёй рэспублікі, размаўляюць інакш? "Почти все по-русску",— пачуў у адказ.

Запыт накont майго настаўніцкага "статуса", як ні дзіўна, у першы дзень знаходжання ў санаторыі мне задавала аж сем чалавек: урач, медсёстры, санітаркі, сястра-гаспадыня, адпачываючыя, да якіх я звяртаўся па нейкіх пытаннях. Адна немаладая, мусіць з мясцовых, жанчына нават палічыла мяне за пісьменніка Івана Муравейку, які жыве ў гарпасёлку Любань. Да вечара мне абрыдла адказваць, што я не настаўнік — проста беларус, люблю матчыну мову. Гэта выклікала нейкае здзіўленне ў вачах пытаўшых — яны, напэўна, лічылі мяне дзіваком. Таму за час знаходжання ў здраўніцы, дзе адпачывала больш за дзвесце чалавек, маладых і старых, гараджан і вяскоўцаў, сустрэў толькі аднаго, журналіста на пенсіі з Салігорска, з кім мог пагаварыць на нашай мове. Быў, праўда, настаўнік-пенсіянер, заслужаны педагог рэспублікі, які сёе-тое мог гаварыць па-беларуску. Але калі яму на развітальным вечары адпачынку вядучая дала слова, загаварыў... па-расійску. Быццам саромеўся сваёй мовы. Ды і вядучая вечара, маладая жанчына, жыхарка суседняй вёскі, звярталася да прысутных не на роднай мове, якую, як я даведаўся, добра ведае. На пытанне, чаму ёю не карыстаецца ў гутарцы з адпачываючымі, адказала са скрухай у голасе: "Спрабавала ў першыя дні маёй работы тут, аднойчы пенсіянеры з Гомельшчыны на мяне зашыкалі: "Кончай со своей мовай, разговаривай по-человечески!". Не ўбачыўшы заступнікаў з боку адпачываючых, яна здалася.

Вось такія мы ўжо даўно — пакорлівыя, цярплівыя да праяў знявагі ўсяго нашага, нацыянальнага, святога, завешчанага продкамі. Мы ведаем вытокі гэтай хваробы — яны ў татальнай русіфікацыі, што фармавалася на працягу двух стагоддзяў і якая змяніла нават характар, натуру многіх беларусаў. І яны ўжо ўспрымаюць, як належнае, той факт, што ў краіне, якая лічыцца пакуль нацыянальнай, са ста газет дзевяноста пяць — расійскамоўныя, у бібліятэках 80-90 працэнтаў кніжнага фонду — таксама.

Пасля сумнавядомага рэферэндуму наша рэспубліканскае радыё і тэлебачанне дзень пры дні "русюць". Дзякаваць Богу, хоць у частцы перадач сумленныя журналісты задаюць яшчэ пытанні і размаўляюць пабеларуску.

У адным з інтэрв'ю газеце "Літаратура і мастацтва" паважаны наш пісьменнік Іван Шамякін паведаў пра два свае пісьмы да Прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі ў газету "Звязда", у якіх ён біў трывогу за лёс нашай мовы, патрабаваў заканадаўча падтрымаць яе. І даваў свой рэцэпт — так званы "бельгійскі варыянт". Сэнс яго —фактычная роўнасць дзвюх моў. Ён лічыць неабходным прыняць закон, па якім для заняцця дзяржаўных пасад ад сакратара сельсавета да міністра трэба дасканала ведаць абедзве мовы — беларускую і расійскую.

Прэтэндэнты здаюць экзамен па беларускай мове, а выпускныя экзамены ў школах і прыёмныя ў ВНУ праводзяцца на дзвюх мовах. І, тады, мяркую, гэтая праблема будзе знята раз і назаўсёды.

Толькі штосьці мала веры ў жыццядзейнасць такога варыянту. І вось чаму. Скажам, чыноўнікі ўсіх рангаў, хто сёння адварочваецца ад роднай мовы, здаюць такія экзамены. І што — пасля гэтага яны стануць шчырымі прыхільнікамі яе, будуць размаўляць па-беларуску з наведвальнікамі, калегамі, падначаленымі? Гавораць па-расійску, "свежо предание, да верится с трудом". Пакуль тры галоўныя асобы ў дзяржаве — Прэзідэнт, прэм'ер-міністр, Старшыня Вярхоўнага Савета — будуць гаварыць перад аўдыторыяй, з журналістамі на расійскай мове, пакуль уся дакументацыя ва ўстановах, на прадпрыемствах, выкладанне ў большасці школ і ва ўсіх ВНУ, тэхнікумах будуць весціся на мове суседняй дзяржавы, нікія экзамены з чыноўнікамі карысці не дадуць. Асабліва цяпер, калі актывізаваліся ў краіне ворагі беларушчыны, ярыя русіфікатары з ліку саміх беларусаў, хворых на прыстасаванства.

Міхась ТЫЧЫНА,
член Слуцкай гарадской Рады
Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны.

Кола сям'і

Масару ІБУКА

Пасля трох ужо позна

(Працяг.)

Цікавасць дзіцяці патрабуе падмацавання

Вядома, цікавасць — найлепшы стымулятар у выхаванні дзіцяці. Але тут ёсць адна праблема: цікавасць дзіцяці да чагосьці аднаго хутка знікае, таму што цікаўнасць яго бязмежная. Калі пакінуць дзіця сам-насам, яго ўвага будзе пераскокваць з аднаго прадмета на другі. Канешне, гэта ўласціва ўзросту малога, і спробы прымусова ўтрымаць яго ўвагу на чымсьці адным могуць мець адваротны эфект. Цікаўнасць дзіцяці — важная ўмова спазнання свету і абсалютна неабходная для яго разумовага і інтэлектуальнага развіцця.

І ўсё-такі я б не раіў даваць дзіцяці поўную волю. Для яго адносінка непажадана замыкацца на адным прадмеце (крайняя форма гэтага стану называецца аўтызмам) і раскідвацца з-за няздольнасці засяродзіцца на чымсьці доўга. У выніку яно можа вырасці легкаважным чалавекам.

Сярод мноства цікавых рэчаў у навакольным свеце дзіця ўвесь час знаходзіць захапленні, дзе яму ніхто не патрэбны. Але звычайна яму ўсё-такі неабходная дапамога дарослага. Часта ад таго, наколькі хутка дарослы заўважыць і адрэагуе на ўзнікненне ў дзіцяці цікавасці, залежыць, захаваецца яна ці не, разаўецца ў нешта сур'ёзнае ці хутка згасне. Таму вельмі важна не ўпусціць яе. Мы не ведаем, якія інтарэсы дзіцяці могуць развіцца ў здольнасці, але ва ўсякім выпадку ў яго павінен быць шанц развіць іх.

Паўтарэнне — лепшы спосаб стымуляваць інтарэс дзіцяці

Калі дарослага прымусіць слухаць адну і тую ж гісторыю некалькі разоў на дзень, яна яму смяротна надакучыць. Я сам чалавек нецярплівы і нават двух разоў не ў стане выслухаць адно і тое ж. Але ў дзяцінстве я прымушаў сваіх бацькоў расказваць мне казкі па шмат разоў і ніколі ад іх не стамляўся. Паўтарэнне вельмі важнае для тых сувязяў, якія фармуюцца ў мозгу. Паўтарэнне пажаданае не толькі таму, што дзіцяці яно не можа надакучыць, але галоўным чынам таму, што немаўля не ведае суму, гэта найлепшы час для фармавання правільных схемаў у мозгу дзіцяці, якія вызначаюць усё яго наступнае інтэлектуальнае жыццё. Трохмесячнае дзіця можа запомніць складаны музычны твор, калі яго прайграць яму некалькі разоў запар. Здольнасць немаўляці да засваення інфармацыі велізарная.

Паўтарэнне ў гэты перыяд мае яшчэ адну важную функцыю. Дзіця запамінае казкі і песні пры шматразовым паўтарэнні і пачынае аддаваць перавагу якойсьці адной гісторыі ці песеньцы, працягвае задаваць свае бясконцыя пытанні, што тычацца яе зместу. Яно запамінае улюбёную казку напамяць і на яе матэрыяле да пэўнага часу задавальняе сваю цікаўнасць да свету.

Цікаўнасць спараджае інтарэс, які ў сваю чаргу выхоўвае волю, гэтак неабходную для сталення. Воля да дзеяння не з'яўляецца на пустым месцы. Воля стымулюецца цікаўнасцю і ў сваю чаргу заахвочвае чалавека да далейшага развіцця. Немаўля слухае казкі, пасля яно праяўляе цікавасць да малюнкаў, затым да літар і, нарэшце, хоча навучыцца чытаць.

Я ведаў адных бацькоў, якія аддалі сваё дзіця ў інтэрнат на год і два месяцы, бо шмат працавалі. Калі дзіця вярнулася дадому, яно моцна адставала ў развіцці. Аднак ва ўзросце чатырох-пяці гадоў у яго раптам праявіўся інтарэс да музыкі, асабліва да заняткаў скрыпкай і фартэпіяна. Бацькі не маглі даўмецца — адкуль гэты раптоўны інтарэс? Яны разумелі, што ў інтэрнаце дзіця не атрымлівала належнага інтэлектуальнага стымулявання, хаця перад сном дзецям прайгравалі пліты з калыханкамі Моцарта і Шуберта.

Недастатковае інтэлектуальнае стымуляванне, з аднаго боку, і паўтарэнне адных і тых жа музычных твораў, з другога — самарушылі яго разумовае развіццё, але падвысілі ўспрымальнасць да музыкі. Гэта гісторыя вельмі паказальная і наводзіць на сур'ёзныя развагі пра неадназначнасць разнастайных уздзеянняў на развіццё дзіцяці ў раннім дзяцінстве.

(Працяг будзе.)

Ваша сядзіба

Некалі чэшскі пісьменнік-гумарыст Карэл Чапек заўважыў, што позняя восень — адзіная пара, калі агароднік можа нарэшце разагнуць спіну і палюбавацца сваімі палеткамі — усё акуратна прыбрана, пачышчана, і з'яўляецца лёгкая настальгія па нядаўніх клопатах і ўраджайных дасягненнях, з цёплай усмешкай успамінаюцца ранняя кветкі і першы чырванабокі памідор... Бывай жа, лецейка, бывай! — як напісаў наш беларускі класік. І адразу ж вы пільным позіркам прыкідваеце, што і дзе размесціце наступнай вясной. Вы ўжо марыце пра будучыню! Але не, пакуль патрабуюцца яшчэ адзін, ці не апошні ў гэтым годзе садова-агародны маленькі подзвіг — пакуль не ўзяліся як след замаразкі і не лёг снег.

У лістападзе, калі гэта па якой-небудзь прычыне не зроблена напрыканцы кастрычніка і замаразак моцна не прыхапіў зямлю, палетак яшчэ можна перакопваць. І гэта нават карысней, чымся такую справу рабіць зарана, калі розныя лічынкі шкоднікаў яшчэ рухомыя і здольныя зноў затачыцца ў глыбіню. Асабліва гэта тычыцца лічынак калараскага жука.

Камкі не рыхліце. Па-першае, лепей будзе затрымлівацца снег, а па-другое — так зямля "надыхаецца" паветрам, амаладзіцца. Яшчэ можна пасеяць жыта для веснавой перакопкі пад бульбу. Можна лубін.

Асцярожна перакапайце прыствольныя кругі ў садзе, затым зверху прысыпце торфам ці дробным кампостам. Ну, а самі дрэвы, асабліва яблыні і грушы, варта на зіму пабяліць. Калі ў краме вы не набылі спецыяльна падрыхтаваную пабелку, можна выкарыстаць крэйду, гашаную вапну, а то і проста гліну, дадаўшы ў сметанкападобны раствор са сталовую лыжку жалезнага купарвасу. Некаторыя для пабелкі прымяняюць таксама водаэмульсійную фарбу. Нехта беліць дрэвы і вясной — бо так быццам "прыгажэй". Але самае прыгожае дрэва — усё ж калі яно мае натуральную, нічым не запэцканую кару. А вось для гаспадарчай патрэбы бяліць лепш восенню: такім чынам кара аберагаецца не толькі ад ранневеснавых сонечных апёкаў, але і ад марозабоін. Адначасова — гэта надзейная абарона (асабліва, калі ў раствор дадаецца купарвас) ад грызуноў — зайцоў і мышэй. Лепей не карыстацца для абгорткі дрэва яловымі галінкамі. Зірніце на бліжэйшы лясок: колькі ўжо садаводы і агароднікі паспелі там бяздумна абкарнаць елачак — гэтых строгіх красунь нашых беларускіх лясоў, а да таго ж яшчэ і зімовых пастаўшчыкоў кіслароду для людзей. А колькі, дарэчы, тых жа елачак, прычым самых лепшых, ідзе пад сякеру дзеля забавы на Новы год! Паглядзіце ўважліва таксама на тых, хто цягне яловы лапнік з лесу. Заўважце, як хаваюць гэтыя людзі вочы, бо многія ўсё ж разумеюць, што абкрадаюць прыроду, а тым часам і сваіх блізкіх. А дрэвы ж можна, калі нехта не спадзяецца на пабелку, абгарнуць старым толем, руберойдам, навошчанай паперай, малiннікам. А некаторыя ўжываюць для гэтага "бінты" са старой цыраты (клёнкі), якую можна замочваць у растворы купарвасу — вось вам і дадатковая доўгатэрміновая дэзінфекцыя. Вясной бінты скручваюць і складваюць у пластмасавы мяшок — усё атрымліваецца акуратна, надзейна і хапае на некалькі сезонаў.

У кветніку вы, канешне, ужо акуратна зрэзалі падсохлыя сцябліны. Некаторыя, дарэчы, складваюць іх затым на самы верх кампосніцы, каб вясной класці ў баразны пад бульбу: кажуць, гэта адваджвае кратоў, якія не вельмі ахвочы соваць пысу ў калючы венік, а яшчэ — дае магчымасць лепей развівацца клубням.

Вы ўжо падсыпалі на кветнік торф ці лёгкі кампост. Дастаткова ўцяпляюць ружы, якія перад тым абразаюць і апырскваюць 3-працэнтным жалезным купарвасам. Укрываюць ружы, засыпаючы аснову зямлёй, торфам, пілавіннем, можна апалым лісцем іншых кустоў і дрэў на вышыню 20—25 см. Часцяком нехта яшчэ накрывае і лапнікам, але пра вялікую шкоду елкам ад такіх дзеяў ужо распавядалася вышэй. Таму культурныя садаводы ўстанаўліваюць над кустамі ружаў драўляныя ці металічныя каркасы, паверх якіх кладуць стары паралон, мату, руберойд, толь ці сінтэтычную плёнку, але пакідаючы пры гэтым вентыляцыйныя адтуліны.

Ну вось, зрабіўшы ўсё гэта, а заадно пераканўшы пустыя бочкі і вёдры дзе-небудзь у маліннiку ці за кустамі парэчак, можна і сапраўды разагнуць спіну, удыхнуўшы, напяць грудзі і ціха пастаяць на сваіх палетках, з замілаваннем назіраючы жвавыя клопаты прыгажунь-сінічак. Для якіх вы, канешне ж, не забыліся павесіць хаця б пару надзейных кармушак на моцных галінках дрэў.

Ваш Д. Б.

Здароўе

Таццяна ФАМІНА,
кандыдат медыцынскіх навук

Сардэчны вітамін

Альфа-такаферол

Пра гэты вітамін навуковы свет даведаўся ў 20-я гады з адкрыцця доктара Герберта М.Эванса, які з сваімі супрацоўнікамі вывяў у алеі з прахрошчанага пшанічнага зерня рэчыва, што спрыяла нармальнай плоднасці лабараторных пацукоў. Пазней яго назвалі такаферолам з прапановы прафесара грэцкай мовы ад словаў tokos 'нараджэнне' і phero 'насіць'. Пасля шматлікіх даследаў выявілася, што з розных мадафікацыяў гэтага вітаміну найболей біялагічна актыўным з'яўляецца альфа-такаферол. Ён, дарэчы, маецца ва ўсіх лісцевых агародных раслінах, у зерні збожжа. Паводле дадзеных англійскіх навукоўцаў утрымліваецца ў адным фунце (250 г):

лісця крапівы — 98,2
лісця мяты — 33,8
лісця морквы — 20,3
лісця дзьмухаўца — 17
лісця настурцыі — 17

так званых міжнародных адзінак (м.а.). Кожную прынята лічыць роўнай 1 міліграму, але больш дакладна падлічана, што 100 мг вітаміну Е раўняецца ад 136 да 149 м.а.

Хто на ім з'еў зубы?

Усяму свету вядомы даследнік вітаміну Е канадскі навуковец Вільфрыд Е.Шут. У свой час ён абараніў доктарскія дысертацыі па біялогіі і медыцыне. Менавіта яму належыць першынства ў лячэнні сардэчных хваробаў вітамінам Е.

Шут упершыню ў 1936 годзе выразна палепшыў стан свайго хворага на сэрца пацыента, даючы яму значную дозу такаферолу ў выглядзе алею, выціснутага халодным спосабам з прахрошчанай пшаніцы. Ён жа ўпершыню пачаў лячыць так званым спосабам мегавітамінізацыі, калі хвораму давалі значную колькасць вітаміну, у прыватнасці такаферолу — у 100 разоў большую дозу, чым раіла тагачасная норма. Лекары баяліся гэтага новага метаду, памятаючы запаведзь Гіпакрата: Primum — non nocere (перш — не шкодзіць). Але доктар Шут, вылечыўшы 25 пацыентаў, хворых на сэрца, дамогся абследавання іх калегамі-інтэрністамі (спецыялісты па ўнутраных хваробах), якія не выявілі аніякіх пабочных уздзеяння такаферолу.

Далейшыя доследы паказалі, што вітамін Е нельга падаваць аднačасова з прэпаратамі, якія ўтрымліваюць жалеза, бо гэты хімічны элемент разбурае такаферол, што пры спажыванні вялікай колькасці раслiннага алею, які хаця і ўтрымлівае гэты вітамін, патрабуецца павялічваць дозу такаферолу,— гэта абавязкова трэба ўлічваць лекарам. Доктар Шут таксама абверг тагачасные памылковае меркаванне, што вітамін Е знішчае вітаміны С і D. Ім было даказана, што толькі пры лячэнні дзвюх хваробаў неабходная асаблівая асцярожнасць і дакладнасць: пры рэўматызме сэрца і пастаянным павышаным ціску. Прыкладам, пры рэўматычным паражэнні сэрца прызначаюць 90 м.а. вітаміну Е штодня, а пры ішэмічнай хваробе сэрца варта спажываць значна большую яго колькасць.

Доктар Шут даказаў, што адна з характэрных асаблівасцяў такаферолу — пачатковае павольнае яго ўздзеянне. Прыкладам, пры згаданай ішэмічнай хваробе звычайна трэба чакаць 5-10 дзён, каб вітамін Е пачаў дзейнічаць, ды толькі праз 4-6 тыдняў заўважаецца паляпшэнне самаадчування.

Паводле доктара Шута такаферол спрыяе лячэнню і менш небяспечных для жыцця хваробаў, прыкладам, сутаргаў лыткавых мышцаў, што часцей надараюцца ўначы, а таксама розных скураных хваробаў, у прыватнасці грыбковых. Спажываючы вітамін Е, паволі можна пазбыцца цёмных плямаў, што з'яўляюцца на скуры людзей старшага ўзросту. Ім жа такаферол дадасць энергіі, наогул, радасці жыцця.

(Працяг будзе.)

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

Францішак Багушэвіч.

Вучымся

Вікторыя ЛЯШУК,
кандыдат філалагічных навук

Стрыжань

Мастацтва слова

Мастацкая літаратура — гэта своеасаблівы спосаб асваення чалавекам рэчаіснасці. У сваім імкненні пазнаць і растлумачыць навакольны свет мастак прапускае яго праз прызму ўласнага бачання, праз свой індывідуальны псіхічны і эмацыянальны свет. У выніку мастацкі тэкст нясе непаўторную і унікальную інфармацыю — сплаў аб'ектыўнай рэчаіснасці і суб'ектыўнага яе ўспрымання аўтарам.

Л.І.Сямешка.

Заўвага беларускай даследніцы выразна акрэслівае адметнасць функцыянавання мовы ў стылі мастацкай літаратуры (літаратурна-мастацкім стылі, ці мастацкім стылі,— так называюць яшчэ гэтую моўную сферу). Уключаны ва ўсе пералічаныя тэрміны прыметнік *мастацкі* ўказвае на вызначальную ролю творчай асобы ў карыстанні моўнымі сродкамі, сведчыць пра эстэтычную, духоўна-культурную значнасць напісаных гэтым стылем тэкстаў — мастацкіх твораў. Нездарма сама мова ў мастацкім творы становіцца мастацтвам вобразнага выяўлення.

Як адзначае аўтарытэтны лінгвіст, стваральнік "Гісторыі беларускай літаратурнай мовы" прафесар Л.М.Шакун, "імкненне падаць тэкст у яркай мастацкай форме праяўляецца ў самых ранніх нашых пісьмовых помніках. Невядомыя аўтары іх выкарыстоўвалі самыя разнастайныя моўна-выяўленчыя сродкі: вобразнае, ёмістае слова, каларытны фразеалагізм, дасціпны перыфраз, простую і няўласна-простую мову, дыялог..." Творчае натхненне вядзе пісьменніка бясконцым шляхам пошуку слоўнай выразнасці, яркасці і багацця выказвання, наблізкае да адкрыцця ў вядомых, знаёмых словах вобразнага гучання, іншасказальнага плана, музычнасці, рытму... У мастацкім стылі асабліва важныя сэнс, гук, інтанацыя, бо кожнае слова вылучаецца, узмацняецца, набывае глыбінныя сувязі з агульнакультурнымі каштоўнасцямі. Напрыклад, асаблівую значнасць і ўзаемазалежнасць у беларускім мастацкім маўленні маюць словы песня, душа, сонца, поле, дарога, лес, рака, думка. Яны з'яўляюцца сімваламі творчасці, перадаюць асаблівасці эстэтычнага асваення народам навакольнай рэчаіснасці, адметнае разуменне ім вытокаў духоўнасці. Багатую, каларытную вобразнасць увасабляюць паэтычныя азначэнні да слова **песня — бязмежная, бясконцая, набатная, парыўная, пералівная, пявучая, раздольная, крылатая, адвечная, пераможная, разамшыстая.**

Прыклады сведчаць, што ў мастацкім маўленні пануе метафарычнасць, у ім найбольш поўна і гарманічна праяўляецца багацце сінанімікі ды мнагазначнасці, выкарыстоўваюцца ва ўзаемадзеянні моўныя адзінкі розных функцыянальных стыляў, утвараючы моўна-эстэтычную ды вобразна-зместавую еднасць.

Усе моўныя сродкі ў мастацкім стылі падпарадкаваны творчай задуме, таму асаблівую важнасць тут маюць індывідуальнасць, непаўторнасць, арыгінальнасць выказвання, яго эмацыйна-ацэначная напоўненасць і моц уздзеяння на чытача або слухача. Яркасць вобразнага ўяўлення нараджаецца і перадаецца іншым праз захапленне, пачуццё аўтара, які здолеў перадаць свой настрой і асацыяцыі ў слове. Для гэтага пісьменнікі звяртаюцца да эмацыйна-напоўненай, стылістычна афарбаванай лексікі (вечнавейны, пястушка, розгалас, пясняр ды інш). Сапраўдныя майстры могуць ажывіць, напоўніць вобразнасцю і пачуццём звычайнае, будзённае, усім вядомае прывычнае слова — тады яго сэнс раскрываецца праз незвычайную асацыяцыю, як у радках Р.Барадуліна: Песню азяблую сагрэць хачу.

Аснову мастацкага стылю складаюць агульнанародныя моўныя сродкі, падпарадкаваныя законам прыгажосці, а таму асаблівым чынам арганізаваныя, пра што наша наступная размова.

Практычная стылістыка

Раскрыць і выкрыць

1. "Цікавая тэма. Ёсць некалькі шляхоў яе *выкрыцця*".
2. "Пісьменнік *выкрывае* самыя прывабныя рысы сваіх герояў".
3. "У вобразе Мані Іван Мележ *выкрывае* вельмі бедны ўнутраны свет гераіні".
4. "Арганізацыя юных падпольшчыкаў была *выкрыта*".
5. "У размове трэба ўмець *выкрываць* свой багаты духоўны свет".

Стылёвая хіба ўсіх цытаваных выказванняў адна — вылучаны словы ўжыты без уліку іх эмацыйна-ацэначнага напаўнення. Хоць значэнне іх і перадае працэс высвятлення, выяўлення, спасціжэння пэўных фактаў і падзей, аднак няправільна, скажона адлюстравана стаўленне аўтара да рэчаіснасці.

Звернемся да абстрактнага назоўніка **выкрыццё** і дзеяслова **выкрыць**, пададзенага ТСБМ як мнагазначнае слова: 1. Знайсці, выявіць каго-небудзь, што-небудзь // Зрабіць вядомым невядомае, сакрэтнае; раскрыць. 2. Растлумачыць скрыты сэнс, сутнасць чаго-небудзь. Пра адметную стылістычную напоўненасць слова сведчаць прыведзеныя ў слоўнікавым артыкуле прыклады спалучальнасці: **выкрыць патайное сховішча, выкрыць браканьераў, выкрыць сакрэты, выкрыць злачынствы, выкрыць хітрыкі, выкрыць самахвальства, выкрыць хлусню, выкрыць антынародны характар самаўладдзя, выкрыць ворага.** Як бачым, залежнымі кампанентамі прыведзеных словазлучэнняў выступаюць абазначэнні адмоўных (ва ўяўленні грамадства ці асобы) рэалій — хлусня, злачынствы і г.д.

Традыцыю надзяляць словы **выкрыццё** ды **выкрываць** адмоўнай ацэначнасцю падтрымліваюць літаратуразнаўцы, вядомыя вучоныя. Звернемся да прыкладаў: "У 1866 ён [В.Дунін-Марцінкевіч] напісаў камедыю "Пінская шляхта"..., у якой выкрываў паразітычную сутнасць царскага чыноўніцтва. Тут многа камедыйна-бытавых сцэн, дзеянне часта суправаджаецца песнямі і танцамі. Але вядучымі астаюцца прынцыпы сатырычнага выкрыцця праджаннасці "чыноўных п'явак" (А.Лойка); "У "Пробе агнём" ён [Кандрат Крапіва] уславіў подзвіг савецкіх людзей у барацьбе з ворагам, паказаў іх мужнасць, гераізм, а ў "Мілым чалавеку" выкрываў тых, хто свае асабістыя, шкурніцкія інтарэсы ставіў вышэй за інтарэсы Радзімы,— махляроў, прыстасаванцаў, прайдзісветаў" (У.Гніламёдаў).

Значыць, для абазначэння прыхільнага, спагадлівага, уважлівага стаўлення да асобы, перадачы станоўчага ці нейтральнага ўспрымання прадмета, рэаліі словы **выкрываць** і **выкрыццё** ўжываць не павінны. У мове ёсць іншыя іх сэнсавыя адпаведнікі, з неабходнай ацэначнасцю — **раскрыць, выявіць, паказаць, перадаць; раскрыццё, выяўленне** ды іншыя.

Прывядзём магчымыя варыянты выпраўлення:

1. Цікавая тэма. Ёсць некалькі шляхоў яе раскрыцця.
2. Пісьменнік паказвае (акрэслівае, вылучае, увасабляе) самыя прывабныя рысы сваіх герояў.
3. У вобразе Мані Іван Мележ падкрэслівае яе вельмі бедны духоўны свет або У вобразе Мані выяўляецца беднасць духоўнага свету асобы.
4. Арганізацыя юных падпольшчыкаў была раскрыта (рассакрэчана).
5. У размове трэба ўмець выявіць (раскрыць, перадаць) свой духоўны свет.

Веды пра эмацыйна-ацэначнае напаўненне слоў дапамогуць змястоўна і дакладна перадаць стаўленне да абазначаных гэтымі словамі рэалій, засцерагуць ад непатрэбных ускладненняў у дачыненнях з людзьмі.

Віншуем

Не знішчыць бура і агонь не спаліць

(Юбілейныя нататкі да творчага партрэта Надзеі Артымовіч)

Родны Бельск, Падляшша, яго людзі і прырода — вось героі, дзеючыя асобы лірыкі Надзеі Артымовіч.

Незвычайная шматмернасць прасторы лірычнага верша Н.Артымовіч шмат у чым абумоўлена прысутнасцю гістарычнага бачання, нацыянальнай даўніны, гэтак жа, як і сучаснасць, у колерах і гуках, ва ўсёй паўнаце і рэальнасці адчування. Духоўны свет лірычнай гераіні паўстае ў повязі часоў, ніцуе шматмерласць светаўспрымання ў арганічнай чачавай спалучанасці:

Мой родны горад малы
малы
як кропля дажджу
але
не расплывецца ён ніколі
не знішчыць яго бура
агонь не спаліць.

І хто б мог падумаць, што за ўзвышанымі радкамі верша стаяць рэальныя гістарычныя падзеі. Як сведчаць летапісы і літоўска-беларускія хронікі, летам 1564 года ў Бельскім замку пры чынным удзеле караля праходзіў сейм Вялікага Княства Літоўскага. Прысвечаны быў вызвны сейм справе дзяржаўнай і маёмаснай уніі Княства і Кароны. Ішла гаворка і пра радакцыю II Статута Літоўскага. Але ў тым жа годзе драўляны замак згарэў, запалены маланкай. Літоўскі летапісец-кроніка Марцін Бельскі так пісаў пра гэтыя драматычныя падзеі: "22 ліпеня (1564 г.) маланка верхні замак спаліла, які змог агонь так адразу ўзяць: за дзве ж гадзіны згарэў і ніжні замак. Кожны выратаваў толькі тое, што было на ім, адзін толькі кароль быў на камі"*).

Варта згадаць, што толькі Бельск і Драгічын не пайшлі на ўдзел у такім недальнабачным кроку (як Люблінская унія), гэты пажар нават здаўся жыхарам Бельска нагадваннем пра магчымую кару Божыю за рэфармаванне ці адрачэнне ад веры продкаў.

І нескаронасць, цвёрдасць духу, падляшская годнасць лірычнай гераіні паэткі ці не мае вытокам падзеі той сівой легендарнай даўніны!..

Старажытны падляшскі горад Бельск здаўна быў славуты сваёй гісторыяй, святынямі і храмамі, а найбольш напісанай у візантыйскім стылі іконай Божай Маці Адзігітрыі**). Цудадзейная ікона, разам з Віленскай Адзігітрыяй была прывезена з Візантыі яшчэ пляменніцай і апошняй спадчыніцай візантыйскіх імператараў Соф'яй Палеолаг у Маскоўю. Бельская ікона Божай Маці суправаджала князёўну Алену Іванаўну ў час шлюбу з вялікім князем літоўскім, а пазней і каралём польскім, Аляксандрам Ягелончыкам. Ва ўладанне княгіні Алены быў падараваны, побач з Бранскам і Суражам, Бельск. Каралева Алена была фундатаркай і апякункай пабудаванага ў 1497 годзе храма на замку ў Бельску, куды ў 1497 або ў 1498 г. і была ўрачыста ўнесена гэтая цудадзейная ікона. Архімандрыт Мадэст, аўтар першай навуковай манаграфіі пра Супрасль "Супрасльскі Дабравешчанскі манастыр", згадвае пра "Памінальнік" Супрасльскай Лаўры з запісам: "Памяні, Госпадзі, душу ўсопшай рабы сваёй каралевы Алены", а таксама пра прывезены Аленай у 1496 годзе крыж з часцінкамі Жыватворчага Крыжа Гасподня ў Іерусаліме (які, дарэчы, падказаў манахам месца манастыра ў Супраслі) і цудадзейную ікону Адзігітрыю.

Вобраз гэтай іконы прысутнічае ў розных вершах Надзеі Артымовіч. Напачатку — у вершах інтымна-спавядальнага цыкла, калі гераіня звяртаецца да нас нібы да шчырага сябра:

вярнуцца хачу да нашай першай
размовы
расхінуць мокры плашч слоў
знайсці хачу трапяткое сляпое
маўчанне.

Вобраз іконы нібы спрыяе тактоўнаму пераходу, выпраўляе збянтэжаны стан страсці-афекта ў пачуццё-пошук:

ікона ў снах
кплівы месяц
памылковы адрас
іду.

Верш, дзе яшчэ раз згадваецца цудадзейная ікона, па словах Алеся Разанава, прыгожы і цэласны як вынік,— вяршыня духоўных пошукаў гераіні, калі згармaнізавалася існасць і для чаго неабходнага, адчуваецца, знойдзены словы. Вось гэта паэзія-стан:

ікона
лістападаўскі снег
блакітны ранак
сон аднакрылы і лёгкі
у блакітным люстры
стаю
хвіліна прыгажосці
акіян хараства
хвіліна
веру ў вечнае хараство
веру ў адно нявыказанае слова
веру ў белае маўчанне
вечар у Бельску — камень і крык
вечар у Бельску — блакітны
туман
Бельск — ікона малітва сон
жыццё.

Спасцігаючы патаемныя законы роднага слова, спрадвечныя законы кахання і глыбіні чалавечых адносін, праз свядомыя пакуты і прасветленае ачышчэнне, нясе паэтка пад святым дабрадатным Пакровам Царыцы Нябеснай духоўныя ісціны свайму народу і краю.

*) M.Bielski. Zbior dziejopisów polskich czterech tomach zawarty. T.I. Kronika Marcina Bielskiego. Warszawa, 1764.

**) Міранoвіч Антоні. Бельская ікона Божай Маці // Весці інфармацыйныя. Супрасль, 1994, травень-чэрвень. С. 5; Бельская ікона Багародзіцы // Над Бугам і Нарвою. 1994. № 5. С. 20-22; Ікона Маці Божай у Бельску Падляшскім // Лампада. 1993. № 7-10. С. 14-15.

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

Валянціна ВЫХОТА,
кандыдат педагагічных навук

Ствараем энцыклапедыю "Новай зямлі"

Коласавы зернеткі

Усе леснікі былі ўжо ў зборы
У лепшым стражніцкім уборы:
У новых куртках са шнурамі,
А на грудзінах са знакамі.

Шнур 1. Тонкая вяровачка, звітая з некалькіх кручаных нітак ці некалькіх пасмаў (ТСБМ). Schnur, die, aus dünneren Fäden, Fasern gedrehter, geflochtener, etwas dickeres Faden, Kordel; sie trug zum Kostumball ein Husarenjäckchen mit vielen Schüren und Knöpfen (WDG).

Прыйдзі пад вечар ты на поле
І палюбуйся ім, саколе!
У якія роўныя шнурочкі
Цяпер пакладзены снапочкі.

Шнур. 4 // Шэраг аднародных прадметаў, размешчаных адзін за адным. (ТСБМ). Словам "роўныя шнурочкі" адпавядае ням. schnurgerade; schnurgerade I совершенно прямой (GDRW).

Schnurgerade (Adj.) umg. so gerade wie eine ausgespannte Schnur; die dünnen Stämme der Bäumchen standen in schnurgerade Reihe (WDG).

Schnürchen n; es geht [klappt] (alles) wie am Schnürchen, es läuft (alles) wie am Schnürchen *разз.* всё идёт как по маслу (GDRW)

Масла ✧ Як па масле — лёгка, добра, без ніякіх цяжкасцяў (ідзе, атрымліваецца і пад.) (ТСБМ).

А ліс-хітрэц, выжыга чуткі,
Па снезе цяяне шнур раўнюткі:
Слядок з слядочкам супадае,
Бы лапка тут адна ступае.

schnüren 3. Jägerspr. Die Tritte beim Gehen in gerader Linie hintereinander setzen: der Fuchs, Katze schnürt am Waldessaum entlang und über das freie Feld (WDG); schnüren 5. охот. бежать (о лисице) (GDRW); schnüren 2. <die Läufe (Füße) hintereinander setzen> der Fuchs schnürte über das Feld (WW).

А ў небе ўдзень і вечарамі
Высока роўнымі шнурамі
Зляпаўся вырай жураўліны.

Шнур 4. Чарада птушак (ТСБМ); schnüren 3. Jägerspr. (übertr.) sich in gerader Linie fortbewegen: Enten, die über uns durch den Himmel schnürten (S.Lenz).

Чарада 1. вереница, череда (о птицах) (БРС); вереница Zug m вереница утох Entenzug m, ein Zug von Enten (РНС); Zug m 3. вереница; стая (птиц) (GDRW).

Але бывалі ўсё ж здарэнні,
Што выныкалі абурэнні.
Калі ў траве хто брод вядзе
Ды трохі ў шнур чужы ўбрыдзе.—
Тады касцы страх як крычалі
І мацірок успаміналі.

Шнур 5. Вузкая палоска зямлі (ТСБМ). Паводле прыкладаў, якія дадзены ў гэтым слоўніку, маецца на ўвазе сельскагаспадарчы тэрмін. У гэтым выпадку слова *шнур* адпавядае ням. Ackerstreifen m; палоса 4. с.х. Ackerstreifen m (РНС), Streifen, der a) längliches oder bandförmiges Stück (von etw.): ein Streifen Land, Wald (WDG).

Шнуруюць бабы і дзяўчаты
І кантралююць мох узняты
І тыя кучачкі калюшак,
Дзе грыб схаваў свой
капялюшак.

Шнураваць разм. 3. Часта хадзіць, ездзіць і пад. узад і ўперад (ТСБМ) hin 4. (hin u. her) Wir gehen hin und her Мы ходим взад і вперёд (Deutsch-Russisches Satzlexikon) (DRS).

Шнур. Ням. Schnur f, с.-в.-ням., ст.-в.-ням. snuor, гоц. snōrō f 'сплецены з вяровак кораб', 'сетка'. У аснове і.-е. корань *(s)ner- 'круціць, віць'. Да Schnur f узыходзіць schnüren 'шнураваць', с.-в.-ням. snüeren, ст.-в.-ням. snourjan. З XVIII стагоддзя шнурам стаў называцца від бегу дзічыны (барсука, лісіцы, ваўка і інш.), калі задняя лапы ступаюць у след папярэдніх. Першапачатковае значэнне 'бегчы напрасцяк'.

Мікалай Крыўко

Слоўнік сінонімаў

ПРАБІВАЦЦА (выступаць на паверхню) *Вясёлыя ліпы шумяць за акном, На кожнай галінцы лісток прабіваецца* (Прыходзька). *Тсар падалікатнеў — што значыць у горадзе хлопец жыве, вучыцца! І вусікі чуць прабіваюцца* (Колас), **ПРАКЛЁЎВАЦЦА** (звычайна пра пупышкі, лісце на раслінах: вырастаць, паяўляцца, распускацца) *Пупышкі, замкнёныя туўім панцырам, набрынялі і праз дзень-другі рассунулі клешчы панцыра — праклюнуліся, зазззялі светла-жоўтымі зорачкамі* (Кандрусевіч). — *Заканчанае трыванне*: Прабіцца, праклюнуцца.— *Параўнайце*: У з ы с ц і.

ПРАБІЦЦА (перaадолеўшы, зламаўшы супраціўленне, прымяніўшы сілу, зброю і пад., пракласці сабе шлях, прасунуцца куды-н.) *Увесь дзень танкісты перастрэльваліся з немцамі, нецярпліва чакалі падыходу пяхоты, што павінна прабіцца да іх* (Мележ), **ПРАРВАЦЦА** *Палякі пастарому рабілі то тут, то там спробу прараваца за рэчку, але заўжды адыходзілі і на некалькі дзён замаўкалі* (Галавач).— *Незаканчанае трыванне*: прабівацца, прарывацца.— *Параўнайце*: 1. П р а б і р а ц ц а.

ПРАБІЦЬ (ударам ці ўдарамі ўтварыць у чым-н. адтуліну, парушыць цэласнасць чаго-н.) *Сцяну ў хляве прабіў снарад* (Колас), **ПРАЛАМАЦЬ** [Гіль:] — *Масток разбураны. Бачыце, цяжкая машына ішла, праламала* (Гамолка), **ПРАСАДЗІЦЬ** разм. (з сілай, моцным ударам або ўдарамі прабіць штo-н.) *Лось ударам нагі можа чалавека наскрозь прасадзіць* (Місько) // (галаву, чэрап: ударам пашкодзіць, параніць) *Калі вышаў лекар, Алесь адвёў яго ўбок.— Баюся, ён не жылец, княжа. Зламалі тры рабрыны, прабілі галаву* (Караткевіч). *Як мне хацелася схапіць яго [камень] і праламіць ім паганы той чэрап!..* (Ракітны). *Пашкадавау воўк кабылу, дык тая яму чэрап капытом прасадзіла* (Масарэнка).— *Незаканчанае трыванне*: прабіваць, праломліваць і праломваць, прасаджваць.

ПРАБОР (лінія, якая ўтвараецца на галаве, калі расчасаць валасы на два бакі) *Мне заўсёды і ўсюды хацелася быць разам з Ірай, слухаць яе голас, бачыць яе вочы, гладзіць яе цемнаватыя, раскінутыя на прабор і трошачкі падвітыя на канцах валасы* (Сабаленка), **РАД** *Прамы рад.* *Праз акно з канторы паказала галаву з расчэсанымі на рад валасамі Шура* (Пташнікаў).

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 14 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
Дзень маці
16.50 Студыя "Акно".
17.25 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
17.55 "Гэта мы не праходзілі".
18.10 Фінансавы час.
18.40 Эканамікст.
18.50, 0.10 Навіны.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.45 "I быў вечар, і была раніца..." Д.ф.
19.55 Да Дня маці.
20.05 Слова Мітрапаліта Філарэта на свята Пакрава Прасвятой Багародзіцы.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Аднойчы праз дваццаць гадоў". М.ф.
23.05 Музыка без межаў.
23.35 Валейбол. Кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў.

ГРТ
17.00, 22.25 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 "Калі..."
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Багз — электронныя жукі". М.ф.
21.45 "Парыжскія тайны Эльдара Разанава".
22.35 "Манія Жызэлі". М.ф.

"Расія"
17.00 Залежыць ад цябе.
17.20 Ваш партнёр.
17.30 L-клуб.
18.15 Момант ісціны.
19.00, 23.00 Весткі.
19.30 "Санта-Барбара".
20.30 Джэнтльмен-шоў.
21.05 "На астрыі нажа". М.ф.
22.05 Тэлескоп.
22.30 Халаднаваты свет.
23.25 Тавары — поштай.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
17.05 "Солці".
18.40 Вялікі фестываль.
18.55, 21.55, 22.50 Інфарм ТБ.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханне".
20.10 Іржавыя праўды.
20.40 Тэлеслужба бяспекі.
20.55 Спартыўны агляд.
21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
22.15 Гістарычныя расследаванні.
22.50 Тэлекампакт.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Наводчыца". М.ф.
21.35 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф.
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс у поўнач.

Аўторак, 15 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 23.55 Навіны.
8.15 "Гэта мы не праходзілі..."
8.30 Абібок.
9.00 Тэлебачанне — школе. Чалавек і свет. 1-ы клас.
9.20, 19.35 "Дзяжурная аптэка".
10.20 Тураб'ектыў.
10.40 Мультфільмы.
11.00 "Калі я стану веліканам". М.ф.
12.25 Акалада.
15.10 Мультфільм.
15.45 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 7-ы клас.
16.15 "Усё пра ўсё".
16.40 Творцы.
17.30 На добры лад.
17.45 Урокі Н.Наважылавай.
18.15 "Будзьце здаровы".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Спартыўны тэлекур'ер.
22.25 "Ранняя іржа" М.ф.
0.10 На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.50 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультытролія.
15.10 Чароўны свет, або Сінема.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да шаснаццаці і старэй.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 Тэма.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Вялікая сям'я". М.ф.
22.40 Хакей.
0.15 "Кафэ кашмараў".

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Экспаваснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая радакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.20 "Здароўе".
17.30 Прыватная калекцыя.
18.00 Надзвычайны канал.
18.25 Лідэр-прагноз.
20.30 Раз на тыдзень.
21.05 Мужчына і жанчына.
21.45 Ціхі дом.
22.25 Эх, дарогі!
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 Гарачая дзесятка.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 23.50 Інфарм ТБ.
12.10, 19.25 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 Увесь гэты цырк.
15.10 Тэлекампакт.
16.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
16.40 Мультсерыял.
17.05 Дзіцячае ТБ.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Формула згоды.
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 "Другая спроба Віктара Крохіна". М.ф.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 "Лефтэрыс Дымакопулас, пакарыцель жаночых сэрцаў". М.ф., 3-я ч.
18.00, 21.00, 23.20 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Сапсаваныя дзеці". М.ф.
21.35 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф., 2-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Вялікі рынг.
23.55 Меламанія: "Куін".

Серада, 16 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
8.15 Фільм-канцэрт.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 7-ы клас.
9.30 "Дзяжурная аптэка".
10.30 "Таямнічы востраў". М.ф.
12.00 Відзьма-нявідзьма.
15.50 "Востраў натхнення".
16.20 Крэда. "Аб хлебе надзённым".
16.40 Госці ў хату.
17.10 Чарнобыль: праблемы і вырашэнні.
17.40 Творцы.
18.20 Дзённік фестывалю "Залаты шлягер".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.30 Музычны салон Элеаноры Язерскай.
20.05 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.10 Хакей. Чэмпіянат Беларусі.
20.45 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.15 "З каханымі не раставайцеся". М.ф.
23.30 Супергол.
0.15 Каралеўскае паляванне.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.20 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 6-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.10 Кліч джунгляў.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Тэт-а-тэт.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 "У пошуках страчанага". Л.Арлова.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 КВЗ-асарці.
21.00 "Ералаш".
21.15, 23.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая радакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.20 "Здароўе".
17.30 Даміно М.Баярскага.
18.00 Сучаснікі.
18.30 Клуб губернатараў.
20.25 "Гарадок".
21.05 "Танцуючыя прывіды". М.ф.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 0.05 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.10 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 Шэдэўры рускай харэаграфіі.
15.40 Скарбы Пецярбурга.
16.10 Асабістая справа.
16.40 Мультсерыял.
17.05 "Солці".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Блеф-клуб.
21.00 Спартыўны агляд.
22.15 Памяці рэжысёра Сямёна Арановіча.
23.25 Футбол. Чэмпіянат Расіі па хакеі.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 "Лефтэрыс Дымакопулас, пакарыцель жаночых сэрцаў". М.ф., 4-я ч.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 Футбол. Кубак УЕФА.
21.35 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф., 3-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Такое спартыўнае жыццё.
23.50 Кафэ "Абломаў".

Чацвер, 17 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.10 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 "Залатыя ключы".
9.15 "Сямейны блюз пад гукі акарыны". Д.ф.
9.40 Каралеўскае паляванне.
10.20 "Коннік без галавы". М.ф.
11.55 Госці ў хату.
12.25 Творцы.
15.35 Тэлебачанне — школе. Чалавек і свет. 3-ы клас.
15.55 Канцэртны сезон.
16.30 Параграф.
17.00 23 градусы 40 мінут на ўсход ад Грынвіча.
17.30 Майстэрня.
17.55 Урокі Н.Наважылавай.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.35 "Дзяжурная аптэка".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Прапаную руку і сэрца". М.ф.
0.25 "Крок".

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.00 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.00 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 7-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Лего-го!
15.10 Цін-Тонік.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Рок-урок.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.05 Час пік.
18.30 "Грай, гармонік любімы!"
19.00 "Мая сям'я".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Апошні магнат". М.ф.
23.10 "Абоз".
0.00 "Кафэ кашмараў". М.ф., 6-я ч.

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50, 17.20 Экспаваснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая радакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
18.00 Новае пятае кола.
18.40 "Цёмная" для Г.Папова.
20.30 Рэк-тайм.
20.45 Лота-Мільён.
21.05 Баскетбол. Чэмпіянат Еўропы сярод клубных каманд.
22.45 "Расдзяржстраху — 75 гадоў".
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 23.35 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 Лірычны фільм-канцэрт.
15.20 Пасынкі? Сыны? Цыкл "Храм".
16.10 Парадоксы гісторыі.
16.40 "Інспектар Гаджэт".
17.05 Дзіцячае ТБ.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Асабістая справа.
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 Дом кіно.
22.55 Тэлекампакт.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 "Лефтэрыс Дымакопулас, пакарыцель жаночых сэрцаў". М.ф. Закл. ч.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Адзенне для забойцы". М.ф.
21.35 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф., 4-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 "Матчыны сынкі". М.ф.

Пятніца, 18 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.05 Навіны.
8.15 Бархатны сезон.
8.45 "Эцюды на пяску". Д.ф.
9.00 Тэлебачанне — школе. Чалавек і свет. 3-ы клас.
9.25, 19.35 "Дзяжурная аптэка".
10.25 Студыя "Калыханка".
10.55 "Чырвоныя чаравічкі".
12.15 Галасы мінуўшчыны. Ч. 1-я.
12.45 "Безымянная зорка". М.ф., 1-я і 2-я ч.
15.10 Студыя "Акно".
15.20 "Я буду чакаць..." М.ф.
16.40 ШАНС.
17.10 Канцэртны сезон.
17.25 "Крок". "Правінцыя".
17.55 Кантрасты. Прававая праграма.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Таленты і паклоннікі". М.ф.
23.45 "12, ці На ноч глядзячы".
0.20 Акалада.

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.15 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.10 "Мая сям'я".
9.50 Пакуль усе дома.
10.25 Ранішняя пошта.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 8-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.40 Сустрэча з кампазітарам М.Мінковым.
15.00 "Простая таямніца для спагадлівага сэрца". Казка.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Дзеючыя асобы.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Беражыце свае зубы". М.ф.
22.30 Погляд.
23.25 "Дзікія сэрцы". М.ф.

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая радакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 "Формула кахання". М.ф.
16.20 Блак-нот.
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Імперыя гульняў.
17.50 Крок за крокам.
18.00 Вертыкаль.
18.30 Бясконцае падарожжа.
20.30 Сам сабе рэжысёр.
21.05 "Наёмны забойца". М.ф.
23.45 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.35 Начное рандэву.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15. 55, 18.55, 21.55, 23.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.25 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 "Спявае Галіна Карава".
15.35 Дом кіно.
16.10 Ток-шоў "Наўздагад".
16.40 "Інспектар Гаджэт".
17.00 "Паззія садоў". Тэлефільм.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Я геній.
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 Як быць каханымі.
22.40 "Соф'я Кавалеўская". М.ф., 1-я ч.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Самая абаяльная і прывабная". М.ф.
20.30 Група "Брыгада С".
21.35 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф., 5-я ч.
22.00 Часінка.
23.20 "Толькі дзеля кахання". М.ф.
1.05 Эратычнае шоў свету.

Субота, 19 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
8.00, 21.00 Навіны.
8.15 "Сугучнасць".
8.35 Здароўе.
9.05 Урокі Н.Наважылавай.
9.35 "Усё пра ўсё".
10.00 1 Усебеларускі народны сход.
14.00 Шматгалоссе.
14.15 Калаж.
15.05 "Гісторыя кахання".
15.30 1 Усебеларускі народны сход. Святочны канцэрт.
17.30 "Крок". "Вандроўнік".
17.45 Беларускі дом.
18.20 Галерэя.
18.55 "Людзі на балоце". М.ф., 1-я ч.
20.05 Банка коміксаў.
20.45 Калыханка.
22.00 "Завяшчанне прафесара Доуэля". М.ф.
23.35 Відзьма-нявідзьма.
0.35 Цёмны пакой.

ГРТ
7.00 "Звычайны цуд". М.ф., 1-я ч.
8.15 Мультфільм.
8.45 Хатняя бібліятэка.
9.00, 14.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.30 Не зявай!
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 Траццякоўка. Гісторыя аднаго шэдэўра.
11.25 "Пасол Савецкага Саюза". М.ф.
13.00 "Кароль раяля — Эміль Гілельс".
13.30 Відавочнае — неверагоднае.
14.20 "Вяртанне на востраў скарбаў". 7-я ч.
15.15 У свеце жывёл.
15.55 Чэмпіянат Расіі па футболе.
18.00 "Тракцір на Пятніцкай". М.ф.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.50 "В'етнам, да запатрабавання". М.ф.
21.50 "Каламбур".
22.20 "Акампаніятарша". М.ф.

"Расія"
7.00 Лукамор'е.
7.30 Мультфільмы.
8.00 "Мак і Матлі".
8.30 Экспартлес.
9.15 Парламенцкі тыдзень.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Кніжная лаўка.
10.30 Добрай раніцы.
11.00 Урача выклікалі?
11.25 Ананімныя суразмоўцы.
11.55 "Паэт у Расіі — больш, чым паэт".
12.25 Працэсі простага.
13.00, 19.00, 0.05 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 3-я ч.
14.15 "Нічога, акрамя..."
14.30 Дэ факта.
15.00 Сад культуры.
15.30 Мультфільмы.
16.05 Да 300-годдзя Расійскага флоту.
17.30 Свая гульня.
18.00 "Каралева Марго". М.ф., 12-я ч.
19.35 Суботні вечар у стылі "джаз".
21.00 Зусім сакрэтна.
21.55 "Таварыства мёртвых паэтаў". М.ф.
0.20 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург
9.25 Па рацэ плыве сякера.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Гонар маю".
10.35 Раман з героем.
11.00 Мультфільм.
11.10 Ток-шоў "Наўздагад".
11.40 Страсці-мардасці.
12.15 "Пётр І". М.ф., 1-я ч.
14.10 Яшчэ адна Расія.
14.25 Тэатральная правінцыя?..
14.50 "Ліцэй, 19 кастрычніка". Д.ф.
15.10 Спартыўны агляд.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 "Скарбы княгіні".
16.35 Дзіцячае ТБ.
17.05 Іржавыя праўды.
18.40 Вялікі фестываль.
19.25 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.45 Кругаварот.
21.55 Уік-энд з дэтэктывам.
22.15 Група "Дзюна".
22.55 "Соф'я Кавалеўская". М.ф., 2-я ч.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 "Дог-шоў. Я і мой сабака".
18.00, 21.00 Сёння.
18.30 "Аперацыя "Шуба". Д.ф.
19.00 "Сучасны граф Монтэ-Крыста". М.ф. Закл. ч.
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 "Ці здолеюць нашы героі адшукаць сябра, які таямніча знік у Афрыцы". М.ф.
23.45 Трэцяе вока.
0.30 "Плэйбой".

Нядзеля, 20 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
8.00 "Фокуснік". Тэл. ф.
8.30 "Конан".
8.55 "Тэлебом". Дыскатэка.
9.40 Забаўляльна-пазнавальная віктарына.
10.10 Вяршыня свету. Тэлегульня.
10.35 "Усё нармальна, мама!"
11.05 Тураб'ектыў.
11.25 Арсенал.
11.55 Міжнародны кур'ер.
12.25 Свет прыроды і захапленняў.
12.50 Студыя "Акно".
13.45 "Вяскоўцы".
14.15 Мост.
14.40 "Вайна ў паветры". Д.ф., 8-я ч.
15.10 Вяршыня свету.
15.30 Абібок.
16.00 Гандбол. Кубак чэмпіёнаў. Мужчыны. У перапынку (16.35) — Мультфільм.
17.25 "Бенефіс". Да 75-годдзя народнай артысткі СССР Аляксандры Клімавай.
18.25 "Людзі на балоце". М.ф., 2-я ч.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.05 Навіны-ТБ.
21.25 Ток-шоў "Карамболь".
22.00 "Смерць неапалітанскага матэматыка". М.ф.
23.45 Бархатны сезон.

ГРТ
7.00 "Звычайны цуд". М.ф., 2-я ч.
8.20 Мультфільм.
9.00, 14.00, 22.20 Навіны.
9.15 Бесталковыя нататкі Д.Крылова.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расіі!
11.30 Грай, гармонік любімы!
12.00 У горадзе N.
12.30 "Падводная адысея каманды Кусто".
13.25 Смехапанарама.
14.20 Вялікі тэатр. Дні і вечары.
15.05 Клуб падарожнікаў.
15.50 Аднойчы.
16.00 Мультфеерверк.
16.45 Адзін на адзін.
17.15 Шчаслівы выпадак.
18.05 Клуб "Белы папугай".
19.00 Час.
19.40 "Леон". М.ф.
21.50 Футбольны агляд.
22.30 "Вораг унізе". М.ф.

"Расія"
7.00 Лукамор'е.
7.30 Мультфільм.
7.50 Спартлато.
8.00 "Мак і Матлі".
8.30 Пілігрым.
9.00 Вуснамі дзіцяці.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Расійскае лата.
10.55 Прыз групы "Савва".
11.00 Чалавек на Зямлі.
11.25 Кніжная лаўка.
12.00 Тэлетэатр. Ю.Казакоў. "Арктур — гончы сабака". Ч. 2-я.
12.25 Працэсі простага.
13.00, 22.35 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 4-я ч.
14.15 Нічога, акрамя...
14.30 У свеце жывёл.
15.00 Караоке па-расійску.
15.25 Футбол без межаў.
15.55 Рэпарцёр.
16.10 Спяваюць драматычныя артысты.
16.40 "Ва ўсіх на вуснах" з Н.Дар'ялавай.
17.00 Чароўны свет Дыснэя.
18.00 "Каралева Марго". М.ф.
19.00 Люстэрка.
20.00 Рэпартаж ні аб чым.
20.15 Аншлаг і К.
21.10 "К-2" прадстаўляе: "Абзац".
22.05 У Ксюшы.
22.50 "Цэнь". М.ф.

Санкт-Пецярбург
9.25 "Тата, мама і я — спартыўная сям'я".
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
10.10 Авертайм.
10.40 "Пад небам Берліна". Тэлефільм.
11.10 Старое танга.
11.40 Увесь гэты цырк.
12.10 "Пётр І". М.ф., 2-я ч.
13.45 Мультфільм.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 Дырыжыруе Георг Шолці. 6-я сімфонія П.І.Чайкоўскага.
16.10 Спартыўная праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ.
18.40 Скарбы Пецярбурга.
19.25 "Чалавек, якога не было". М.ф.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.20 "Соф'я Кавалеўская". М.ф., 3-я ч.

НТБ
17.00 "Горац".
17.30 Тэлегульня "Сто да аднаго".
18.00 Сёння.
18.30 Праграма У.Познера "Чалавек у масцы".
19.10 "Зніклыя цывілізацыі". 7-я ч.
20.00 Вынікі.
21.10 "Рыжая Соня". М.ф.
23.50 Лепшыя шоў і зар'етэ свету.

Вучымся

"Мова — не безгаспадарчая маёмасць..."

Добры дзень, паважаная рэдакцыя! Дасылаю вам свае разважанні наконт артыкула "Перакладаць — не перакрадаць".

Напачатку я хацела б прывесці цытату з Б.Пастэрнака: "Мова — не безгаспадарчая маёмасць, якую можна псаваць і калечыць беспакарана..." Гэтыя словы павінен памятаць кожны перакладчык.

Працу Сяргея Дзеравянкі я ацэньваю на пасрэдна, бо памылак у яго хапае.

1. **Гатаваныя** — не абавязкова вараныя (напрыклад, салата, згатаваная з сырых буракоў).

2. **Заўсёды** (?) **раніцай** — не ўказана.

3. **Адменна** — калька з расійскай **отменно**; у расійскай мове гучыць натуральна.

4. **Лаяцца** — слова, якое не падыходзіць па кантэксту (брудна лаяцца, часцей, у адносінах да моцнага полу).

5. **Большай часткай** — калька з расійскай **большей частью**. У нас скажуць: **у большай ступені, пераважна** і г.д.

6. **Уласціва**? Але ў арыгінале пра гэта не ўпамінаецца.

Мой жа варыянт такі:

Яна пляла плёткі і снедала варанымі буракамі і сварылася занадта добра — і пры ўсіх гэтых разнастайных занятках выгляд яе заставаўся нязменным, што пераважна можа праяўляцца ў адных толькі жанчын.

Або:

Яна пляла плёткі і ела ўранні вараныя буракі і сварылася вельмі цудоўна — і пры ўсіх гэтых занятках абрысы яе твару ні на хвіліну не мяняліся, што зазвычай можа праяўляцца ў адных толькі жанчын.

Мальвіна Белая.

Спадарыня **Л.Судзілоўская** з Гомеля прапануе свой варыянт перакладу ўрыўка з Гогалеўскага твора, што даслаў у рэдакцыю "НС" С.Дзеравянка і быў змешчаны ў № 31 за 1 жніўня г.г. пад загалоўкам "Перакладаць — не перакрадаць":

"Яна пляткарыла і заўсёды раніцай ела гатаваныя буракі і адменна як мае быць лаялася — і пры ўсіх гэтых разнастайных занятках твар яе ні на хвіліну не змяняў свайго выразу, што звычайна ўласціва толькі жанчынам".

Конкурс працягваецца. Дасылайце свае варыянты перакладу і ацэнкі, аналіз працы папярэднікаў.

Прах сына Якуба Коласа развеяны над Пінскам

Нядаўна палескую сталіцу наведала сям'я сына Якуба Коласа Данілы Канстанцінавіча Міцкевіча. Згодна з апошняй воляй нябожчыка ягоны прах быў развеяны над палескай зямлёй — радзімай памерлага.

Як вядома, шмат старонак біяграфіі песняра Беларусі Я.Коласа звязана з Піншчынай. Тут ён працаваў настаўнікам, займаўся літаратурнай дзейнасцю, а 3 чэрвеня 1913 года адбылося ягонае вяселле з Марыяй Каменскай. У іхнім пінскім доме па вуліцы Вадаправоднай і нарадзіўся першы сын Даніла.

Сваё жыццё ён прысвяціў навуцы, працаваў у АН Беларусі, быў вучоным сакратаром Інстытута хіміі. Пасля смерці бацькі Даніла Міцкевіч займаўся апрацоўкай асабістага архіва Я.Коласа, пісаў успаміны, рыхтаваў да публікацыі дакументальныя матэрыялы пра беларускага паэта. У апошнія гады жыцця ён займаўся гэтым разам са сваёй дачкой Верай — навуковым супрацоўнікам мемарыяльнага дома-музея песняра.

Згодна з тэстаментам Д.К.Міцкевіча, частка ягонага праху павінна быць развеяна ў Менску ля магіл бацькі і маці, а частка — на радзіме ў Пінску. Сям'я нябожчыка выканала ягоную волю, а для праправнучкі Якуба Коласа Валянціны гэта стала нагодай упершыню наведаць горад, з якім так шчыльна звязана імя яе вялікага продка.

Язэп СІНІЦКІ.

На здымку: справа — дачка Данілы Міцкевіча, злева — праправнучка Якуба Коласа.

Шэдэўры сусветнай паэзіі па-беларуску

Свет вершаў выдатнай чылійскай паэтэсы Габрыэлы Містраль (1889-1957) — гэта найперш свет любові да ўсяго добрага, што існуе на свеце.

Габрыэла МІСТРАЛЬ

СОРАМ

Калі глядзіш, прыгожаю раблюся,
Нібы трава, кранутая расою,
І чараты ў сваёй высокай скрусе
Не пазнаюць, калі іду з ракою.
Мне сорам за мае ў маркоце губы,
За хрыплы голас, грубыя калені.
Як ты знайшоў мяне, адчула згубу,
Сваё кранулышы цела ў задуменні.
Ты каменя не ўгледзеў пры дарозе
Галейшага на досвіткавым лядзе,
Чым гэтая жанчына, што ў знямозе
Падняў, бо песня чулася ў паглядзе.
Я змоўчу, каб вандроўнікі даліны
Пра шчасце не дазналіся ніколі,
Не пакажуся — свеціцца нявінна
Мой грубы лоб, дрыжыць рука міжволі.
Ноч надышла, раса траву шукае;
Глядзі даўжэй, кажы ў ласкавым суме,
А заўтра ўжо з ракою пойдзе тая,
Што ты сягоння цалаваў, красуня.

ЗОЛАК

Сэрца раздзьмухваю, каб у яго ўвайшоў
вадаспадам гарачым Сусвет світання,
новы прыходзіць дзень, і ягоны прыход
пакідае мяне без дыхання.
Новы мой дзень пяю,
я пяю, нібы грот чакання.
І за страчаную і набытую зноў
я атрымліваю літасць вітання,
бедная, атрымліваю, не даючы,
покуль Гаргона начы,
пераможаная, не растане.

ЗАХОД СОНЦА

Адчуваю, сэрца ад асалоды
растае, нібы свечка ў целе:
карціна алеем знікае ў жылах,
а прыход намаляваць не паспелі,
адчуваю, жыццё ад мяне ўцякае
моўчкі, з пяшчотай газелі.

Пераклад з іспанскай Рыгора БАРАДУЛІНА.

І смех і грэх

У старых фаліянтах

Дзённы сакратар

Вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы Жыгімонт Аўгуст быў вельмі шчаслівым у другім шлюбе. Вялікае каханне злучыла яго з Барбарай Радзівілішкай навек. Але не доўга яны цешыліся сваім шчасцем. Пасля смерці каханай жонкі Жыгімонт Аўгуст не змог пазбавіцца адзіноты і пустаты, памяць і жальбу праяўляў ён усё далейшае жыццё: захоўваў Барбарыны строі, партрэты, апранаўся выключна ў чорнае, чорным сукном загадаў абабіць свае пакоі. Ды ўсё ж вялікі князь і кароль не быў аскетам. Гарачую, паўднёвую кроў (маці яго паходзіла з Італіі) не магла астудзіць нават смерць каханай. Вядома, што меў некалькі каханак.

Дзеля дзяржаўных інтарэсаў, пасля нарадаў з сенатарамі і панамі-радай ВКЛ, ён пабраўся шлюбам з Кацярынай (роднай сястрой першай жонкі) з Габсбургаў, вядомай дынастыі рымска-нямецкіх і аўстрыйскіх імператараў. Трэці шлюб быў такім жа, як і першы. Жыгімонт Аўгуст жыў з некаханай Кацярынай у фактычнай сепарацыі, да чаго спрычынілася яе хвароба: прыпадкі эпілепсіі здараліся "ў самыя неадпаведныя моманты".

Бацька каралевы Фердынанд Габсбург, як кожны бацька, балюча перажываў дачкчыну нядолю, ведаючы пра жыццё каралеўскага Кракаўскага двара пераважна з плётак. Таму, калі ў Вену прыехаў каралеўскі сакратар Марцін Кромер, імператар запытаўся ў яго, ці праўда, што каралеўская пара не ладзяць між сабой, не жывуць, як то належыць мужу і жонцы, ды ці не перарвецца дынастыя Ягелонаў.

Кромер адказаў так:

— Не ведаю, яснавяльможны пане, бо я ж з'яўляюся толькі дзённым сакратаром майго караля.

Вычытаў З.С.

Пачутае "У Лявона"

З ДОБРАГА СЭРЦА

— Ты ведаеш, Лёлін каханак Леапольд купіў ёй мерседэс.

— І з чаго ж гэта ён — звычайны мяснік — купіў?

— Кажа, што з добрага сэрца.

ДРОБЯЗЬ

Муж жонцы:

— Дарагая, віншую цябе з днём нараджэння. Я прынёс табе памаду.

— О, памаду! Карычневую! Яна будзе пасаваць да новага футра.

— Да якога футра?

— Ты ж сам сказаў, здымі грошы з кніжкі і купі сабе што-небудзь.

— Але ж я думаў — якую-небудзь дробязь.

— Ну так, гэта ж дробязь — у параўнанні з тым, што купіў сваёй жонцы сусед.

ЛЁГКІ КУРС

— Лёля, ты ўжо навучылася ездзіць на мерседэсе?

— Не магу знайсці адпаведныя курсы.

— Запішыся на звычайныя.

— Навошта мне забіваць галаву ўсімі скрыжаваннямі і паваротамі. Мне хопіць навучыцца завозіць дзяцей у школу і забіраць іх.

УЗАМЕН

Былы муж былой жонцы:

— Я не атрымаў зарплату — не магу даць аліменты. Прапаную табе ўзамен...

— Мех бульбы?

— Не. Можна, я вярнуся на гэтыя 30 дзён?

УРАЖАННІ

Лёля вярнулася з турысцкай паездкі ў Афрыку. Госцішынка наперабой пытаюцца пра ўражанні.

— Усё было цудоўна. Вось толькі аднаго разу...

— Цябе ўкусіла муха цэцэ?

— Ніякай мухі. Я была запрошана на абед да вадара племені канібалаў і... спазнілася. І калі мы ўсё ж прыехалі, гаспадар толькі рукамі развёў: усе ўжо з'едзены.

НА СВОЙ ГУСТ

Госць замаўляе вячэру:

— ... і якую-небудзь рыбу, толькі каб не тлустую... што-небудзь — на свой густ.

Афіцыянт:

— Але ж тараноў у нас няма.

КАБ НАПІЦЦА

— Афіцыянт! Прынясіце сто грамаў!

Афіцыянт здзіўлены гэтай просьбай бывальца, які ніколі не замаўляў алкаголь:

— Непрыемнасці на працы?

— Яшчэ горш — не купіў шкарпэткі.

— Праз гэта піць?

— Там такая прадаўшчыца... І калі яна спыталася, чаго я хачу... Мне хацелася сказаць: хачу завязці Вас на Канарскія астравы і лашчыцца з Вамі на пляжы... Дык ці мог я прасіць шкарпэткі за дзевяць тысяч?

Учуў З.С.

Даты і падзеі ў кастрычніку

10 — 57 гадоў таму Сталін перадаў Вільню і Віленскі край Летуве.

11 — 80 гадоў з дня нараджэння паэтэсы Эдзі Агняцвет.

12 — 490 гадоў таму вялікім князем ВКЛ абраны Жыгімонт — пяты сын вялікага князя ВКЛ (з 1440 па 1492) і караля Польшчы (з 1447 па 1492) Казіміра Ягайлавіча.

13 — 330 гадоў таму "государево жаловано полтину взял и руку приложил Ивашка Дракуля", былы жыхар ВКЛ, рэзчык па косці пры двары маскоўскага цара. А перад гэтым ён падаў чалабітную цару Аляксею Міхайлавічу, у якой скардзіўся, што не мае грошай, каб ахрысціць сына.

— 190 гадоў таму напалеонаўскія войскі ўвайшлі ў нямецкі горад Іену. Прусія, якая пачала гэтую вайну (1806 год), была пераможана і страціла тэрыторыю на левым беразе Эльбы.

— 100 гадоў з дня нараджэння Міколы Шчакаціхіна, маскоўца, выпускніка Маскоўскага універсітэта (1918), супрацоўніка Інбелкульта, АН БССР, аднаго з пачынальнікаў беларускага савецкага мастацтвазнаўства — выпрацаваў навуковую канцэпцыю гісторыі беларускага мастацтва, аўтара "Нарысаў з гісторыі беларускага мастацтва" (т.1., Мн. 1928.)

— 50 гадоў з дня нараджэння Юрыя Якімовіча, гісторыка архітэктуры і педагога.

14 — Пакровы.

— 295 гадоў таму жонка віленскага ваяводы Паўла Сапегі скардзілася ў Слонімскі гарадскі суд на камісараў — ксяндза Хрыстафора Белазора, віленскага каноніка, і на пана Мацея Есьмана, сына слонімскага харужага, якія прынялі бок сялян, што паднялі бунт і не захацелі выконваць у далейшым аніякіх павіннасцяў гаспадарскаму двару. Сяляне годам раней дамагліся выкліку ў рэферэндарскі суд у Варшаву палявога пісара ВКЛ пана Міхала Сапегі. Згаданы суд прызначыў камісію (першую). Але тыя камісары, ідучы насустрач пажаданню сялянаў, адклалі справу. Сяляне ж звярнуліся да караля Рэчы Паспалітай і атрымалі ад яго грамату, на падставе якой запрасілі другую камісію ў складзе згаданых вышэй. (Як бачым, сяляне ў ВКЛ маглі выклікаць у галоўны суд нават свайго ўладара.)

15 — 80 гадоў таму тэатр Францішка Аляхновіча паставіў у Вільні спектакль "Хам" паводле аповесці Элізы Ажэшка. Такім чынам быў пакладзены пачатак беларускаму тэатру ў Вільні.

— 80 гадоў таму расійская настаўніцкая семінарыя ў Свіслачы рэарганізавана ў беларускую.

— 60 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Шлега, пісьменніка, публіцыста, кінасцэнарыста.

— 35 гадоў таму адкрыты Крычаўскі музей.

16 — 245 гадоў таму каралеўскія камісары Рэчы Паспалітай разгледзелі ўзаемныя прэтэнзіі менскіх мяшчанаў і яўрэяў і загадалі, "каб купцы, што гандлююць выробленымі скурамі, без згоды і ведама магістрата патаемна не вывозілі тавар пад пагрозай канфіскацыі яго і важылі на ратушных вагах... 400 цэнтнераў юхці дазволена было важыць без аплаты, а калі будуць больш купляць, то за кожныя 10 цэнтнераў неабходна плаціць па 3 злотыя за вагу на карысць гарадской ратушы. За важанне замшы зверх 5 карабоў па 30 камянёў у кожным — па 9 грошаў за кожны камень...

— 245 гадоў таму камісарскі суд разгледзеў скаргу намесніка менскага старасты Узлоўскага на войта, лентвойта і магістрат Менска, якія падбухторвалі мяшчанаў напасці на млын і мост, якія належалі менскаму замку... Таксама абвінавачаны е.м. (яго мосць) пан войт з шкодай млынам — замкаваму і гарадскому — самапраўна пабудаваў млын на абодвух чужых берагах магутнасцю на 24 карцы, заняў плаціны і затапіў нямала паплавоў... а менавіта: поплаў і.м. (іх мосці) ксяндзоў дамініканцаў на 60 вазоў сена за лета...

17 — 80 гадоў таму пачаліся заняткі першых настаўніцкіх курсаў у Свіслацкай настаўніцкай семінарыі і працягваліся да 29 студзеня 1917 года.

— 60 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Станюты, крытыка і літаратуразнаўца.

— 45 гадоў таму газета "Літаратура і мастацтва" паведамляла, што ў Полацку адбылося апошняе выступленне 85-гадовага дудара І.Гваздзя з Ушацкага раёна. Ён іграў "*Жніўную*" і "*Барыню*".

Падрыхтаваў З.С.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1. Тэлефон: 233-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.
Адказны сакратар — Уладзімір Анісковіч.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 1077

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 2754 паасобнікі.
Падпісана ў друк 8.10.1996 г. у 15 гадзін.